

61985J0089(01)

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)
din 31 martie 1993*

**A. Ahlström Osakeyhtiö și alții
împotriva
Comisiei Comunităților Europene**

„Practici concertate între întreprinderi stabilite în țări terțe privind prețurile de vânzare către cumpărători stabiliți în Comunitate”

Cauzele conexate C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 și C-125/85–C-129/85

În cauzele conexate „pastă de celuloză”,

C-89/85,

- 1) **A. Ahlström Osakeyhtiö**, Helsinki,
- 2) **United Paper Mills Ltd**, Valkeakoski, în calitate de succesori în drepturi față de Joutseno-Pulp Osakeyhtiö, Joutseno,
- 3) **Kaukas Oy**, Lappeenranta, în calitate de succesori în drepturi față de Oy Kaukas AB, Lappeenranta,
- 4) **Oy Metsä-Botnia AB**, Espoo, în calitate de succesori în drepturi față de Kemi Oy, Kemi,
- 5) **Oy Metsä-Botnia AB**, Espoo,
- 6) **Metsä-Serla Oy**, Helsinki, în calitate de succesori în drepturi față de Metsäliiton Teollisuus Oy, Espoo,
- 7) **Veitsiluoto Oy**, în calitate de succesori în drepturi față de Oulu Oy, Oulu,
- 8) **Wisaforest Oy AB**, Pietarsaari, în calitate de succesori în drepturi față de Oy Wilh. Schaumann AB, Helsinki,
- 9) **Sunilä Osakeyhtiö**, Sunila,
- 10) **Veitsiluoto Oy**, Kemi,
- 11) **Finncell**, Helsinki,
- 12) **Enso-Gutzeit Oy**, Helsinki,

* Limbile de procedură: germana și engleza.

toate întreprinderi de naționalitate finlandeză, reprezentate de domnul A. von Winterfeld, avocat în Baroul din Köln, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui E. Arendt, 8-10, rue Mathias Hardt,

reclamante,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnii A. McClellan și G. zur Hausen, consilieri juridici, precum și de domnul P. J. Kuyper, membru al serviciului juridic, în calitate de agenți, asistați de S. Böse, din partea Belmont European Community Law Office din Bruxelles, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

C-104/85,

Bowater Incorporated, Darien, Connecticut, Statele Unite, reprezentată de domnii D. Vaughan, QC, și D. F. Hall, Solicitor, din partea Linklaters & Paines din Londra, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Elvinger și Hoss, 15, Côte d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnii A. McClellan, consilier juridic, B. Clarke-Smith și P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

C-114/85,

The Pulp, Paper and Paperboard Export Association of the United States, Bethlehem, Pennsylvania, USA, care reunește următoarele întreprinderi americane:

- 1) **The Chesapeake Corporation**, West Point, Virginia,
- 2) **Crown Zellerbach Corporation**, San Francisco, California,
- 3) **Federal Paperboard Company Inc.**, Montvale, New Jersey,
- 4) **Georgia-Pacific Corporation**, Atlanta, Georgia,
- 5) **Scott Paper Company**, Delaware County, Pennsylvania,
- 6) **Weyerhaeuser Company**, Tacoma, Washington,

reprezentate de M. Waelbroeck și A. Vandencastele, avocați în Baroul din Bruxelles, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui E. Arendt, 8-10, rue Mathias Hardt,

reclamante,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnii A. McClellan, consilier juridic, B. Clarke-Smith și P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, reprezentat de domnul Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, și de domnișoara Lucinda Hudson, din partea Treasury Solicitor's Department, în calitate de agenți, asistați de doamna profesor Rosalyn Higgins, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Regatului Unit, 14, boulevard Roosevelt,

intervenient,

C-116/85,

St. Anne-Nackawic Pulp and Paper Company Limited, Nackawic, NB Canada, reprezentată de D. Voillemot, avocat în Baroul din Paris, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui J. Loesch, 8, rue Zithe,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnii A. McClellan, consilier juridic, B. Clarke-Smith și P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

C-117/85,

International Pulp Sales Company, New York, reprezentată de I. Van Bael și J. F. Bellis, avocați în Baroul din Bruxelles, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Elvinger și Hoss, 15, Côte d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnii A. McClellan, consilier juridic, B. Clarke-Smith și P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

C-125/85,

Westar Timber Limited, Canada, reprezentată de domnii C. Stanbrook, QC, și M. Siragusa, avocat în Baroul din Roma, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Elvinger și Hoss, 15, Côte d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul A. McClellan, consilier juridic, doamna K. Banks și domnul P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, reprezentat de domnul Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, și de domnișoara Lucinda Hudson, din partea Treasury Solicitor's Department, în calitate de agenți, asistați de doamna profesor Rosalyn Higgins, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Regatului Unit, 14, boulevard Roosevelt,

intervenient,

C-126/85,

Weldwood of Canada Limited, Canada, reprezentată de domnul Christopher Prout și domnișoara Alice Robinson, barristers, precum și de domnul J. M. Cochran III, din partea Wilkie Farr și Gallagher din Paris, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Elvinger și Hoss, 15, Côte d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul A. McClellan, consilier juridic, doamna K. Banks și domnul P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, reprezentat de domnul Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, și de domnișoara Lucinda Hudson, din partea Treasury Solicitor's Department, în calitate de agenți, asistați de doamna profesor Rosalyn Higgins, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Regatului Unit, 14, boulevard Roosevelt,

intervenient,

C-127/85,

MacMillan Bloedel Limited, Canada, reprezentată de domnul C. Stanbrook, QC, P. Sambuc și de domnul Dr. D. Schroeder, Rechtsanwaelte în Baroul din Köln, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Elvinger și Hoss, 15, Côte d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul A. McClellan, consilier juridic, doamna K. Banks și domnul P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, reprezentat de domnul Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, și de domnișoara Lucinda Hudson, din partea Treasury Solicitor's Department, în calitate de agenți, asistați de doamna profesor Rosalyn Higgins, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Regatului Unit, 14, boulevard Roosevelt,

intervenient,

C-128/85,

Canadian Forest Products Limited, Canada, reprezentată de domnii C. Stanbrook, QC, și M. Siragusa, avocat în Baroul din Roma, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Elvinger și Hoss, 15, Côte d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul A. McClellan, consilier juridic, doamna K. Banks și domnul P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, reprezentat de domnul Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, și de domnișoara Lucinda Hudson, din partea Treasury Solicitor's Department, în calitate de agenți, asistați de doamna profesor Rosalyn Higgins, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Regatului Unit, 14, boulevard Roosevelt,

intervenient,

C-129/85,

Fletcher Challenge Canada Limited, Canada, reprezentată de domnul C. Stanbrook, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Elvinger și Hoss, 15, Côte d'Eich,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Comunităților Europene, reprezentată de domnul A. McClellan, consilier juridic, doamna K. Banks și domnul P. J. Kuyper, membri ai serviciului juridic, în calitate de agenți, precum și de domnul N. Forwood, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul domnului Roberto Hayder, reprezentant al serviciului juridic, Centre Wagner, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, reprezentat de domnul Timothy Pratt, Principal Assistant Treasury Solicitor, și de domnișoara Lucinda Hudson, din partea Treasury Solicitor's Department, în calitate de agenți, asistați de doamna profesor Rosalyn Higgins, QC, cu domiciliul ales în Luxemburg, la sediul Ambasadei Regatului Unit, 14, boulevard Roosevelt,

intervenient,

având ca obiect anularea Deciziei Comisiei din 19 decembrie 1984 privind o procedură în temeiul articolului 85 din Tratatul CEE (IV.29.725 – Pastă de celuloză) (JO 1985, L 85, p. 1),

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnii G. C. Rodríguez Iglesias, președinte de cameră, M. Zuleeg, R. Joliet, J. C. Moitinho de Almeida și F. Grévisse, judecători,

avocat general: domnul M. Darmon,
grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal,

având în vedere raportul de ședință și în urma procedurii orale din 12 și 13 noiembrie 1991,
după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 7 iulie 1992,

pronunță prezenta

Hotărâre

I – Introducere

1 Prin cererile depuse la grefa Curții între 4 și 30 aprilie 1985, întreprinderile finlandeze A. Ahlström Osakeyhtiö, United Paper Mills Ltd în calitate de succesori în drepturi față de Joutseno-Pulp Osakeyhtiö, Kaukas Oy în calitate de succesori în drepturi față de Oy Kaukas AB, Oy Metsä-Botnia AB în calitate de succesori în drepturi față de Kemi Oy, Oy Metsä-Botnia AB, Metsä-Serla Oy în calitate de succesori în drepturi față de Metsäliiton Teollisuus Oy, Veitsiluoto Oy în calitate de succesori în drepturi față de Oulu Oy, Wisaforest Oy AB în calitate de succesori în drepturi față de Oy Wilh. Schauman AB, Sunilä Osakeyhtiö, Veitsiluoto Oy, Finncell și Enso-Gutzeit Oy (denumite în continuare „reclamantele finlandeze”), producătorul american Bowater Incorporated (denumit în continuare „Bowater”), întreprinderile americane The Chesapeake Corporation, Crown Zellerbach Corporation, Federal Paperboard Company Inc., Georgia-Pacific Corporation, Scott Paper Company și Weyerhaeuser Company (denumite în continuare „membrele KEA”), întreprinderea canadiană St Anne-Nackawic Pulp and Paper Company Ltd (denumită în continuare „St Anne”), întreprinderea americană International Pulp Sales Company (denumită în continuare „IPS”), întreprinderea canadiană Westar Timber Ltd (denumită în continuare „Westar”), întreprinderea canadiană Welwood of Canada Ltd (denumită în continuare „Welwood”), întreprinderea canadiană MacMillan Bloedel Ltd (denumită în continuare „MacMillan”), întreprinderea canadiană Canadian Forest Products Ltd (denumită în continuare „Canfor”) și întreprinderea British Columbia Forest Product Ltd devenită Fletcher Challenge Canada Limited (denumită în continuare „British Columbia”) au solicitat, în temeiul articolului 173 al doilea paragraf din Tratatul CEE, anularea Deciziei 85/202/CEE a Comisiei din 19 decembrie 1984 privind o procedură în temeiul articolului 85 din Tratatul CEE (JO 1985, L 85, p. 1).

2 Prin Ordonanța din 16 decembrie 1987, Curtea a decis să conexeze cele zece cauze în scopul procedurii și al pronunțării hotărârii.

3 În decizia atacată (denumită în continuare „decizia”), Comisia a constatat că patruzeci de producători de pastă de celuloză și trei dintre asociațiile profesionale ale acestora încălcaseră articolul 85 alineatul (1) din tratat, concertându-și acțiunile privind prețurile. Dintre acești patruzeci și trei de destinatari ai deciziei, trezeci și șase au fost sancționați cu amendă cu valoarea cuprinsă între 50 000 și 500 000 ECU.

A – Produsul

4 Produsul care stă la originea concertării este pasta de celuloză sulfat înălbătită, obținută printr-un tratament chimic al celulozei și utilizată la fabricarea produselor de hârtie de înaltă calitate.

5 Pasta de celuloză sulfat înălbătită este fabricată pe baza a două tipuri de arbori: rășinoase și foioase. Întrucât fibrele de rășinoase sunt mai lungi și mai solide, pasta care rezultă din acestea este de mai bună calitate. În cadrul acestor două categorii, pastele se împart în două subgrupe: paste de celuloză produse pe bază de lemn originar din țările nordice, cu creștere relativ lentă, și paste de celuloză produse pe bază de lemn originar din țările sudice. Această clasificare a determinat patru niveluri de prețuri corespunzătoare, în ordine descrescătoare, rășinoaselor din nord, rășinoaselor din sud, foioaselor din nord și foioaselor din sud.

6 Hârtia este fabricată pe baza unui amestec de paste a căror compoziție este determinată în funcție de calitățile și caracteristicile pe care producătorul dorește să le confere hârtiei, precum și de capacitățile echipamentului. În cadrul unei categorii de produse, pastele sunt adesea interschimbabile dar, după ce se stabilește amestecul, producătorul ezită să îl modifice de teamă că trebuie să efectueze ajustări ale echipamentului și experimente îndelungate și costisitoare.

7 Pentru producător, prețul pastei reprezintă între 50 și 75 % din costul hârtiei.

B – Producătorii

8 În perioada în care s-au petrecut faptele, peste cincizeci de întreprinderi vindeau pastă de celuloză în Comunitate. Majoritatea acestor întreprinderi erau stabilite în Canada, Statele Unite, Suedia și Finlanda. Vânzările acestora se făceau prin intermediul filialelor, al agenților și al sucursalelor stabilite în Comunitate. Se întâmpla adesea ca un agent să lucreze pentru mai mulți producători.

9 Toate reclamantele finlandeze erau membre ale Finncell, cu excepția Enso-Gutzeit, care a părăsit asociația la 31 decembrie 1979. Fondată în 1918, această asociație are ca obiect să vândă în nume propriu și pe cont propriu pasta produsă de membrii acesteia, atât pe piața internă, cât și pe piețele străine. În acest scop, asociația stabilește prețurile și repartizează între propriii membri comenzile pe care le primește.

10 Reclamantele americane, cu excepția Bowater, erau organizate în cadrul Pulp, Paper and Paperboard Export Association of the United States, asociație denumită anterior Kraft Export Association (denumită în continuare „KEA”). Această asociație a fost instituită în temeiul Webb Pomerene Act din 10 aprilie 1918, conform căruia întreprinderile americane pot, fără a încălca legile antitrust din Statele Unite, să constituie asociații în scopul promovării în comun a propriilor exporturi. Această lege permite producătorilor să facă schimb de informații privind comercializarea produselor în străinătate și să își coordoneze acțiunile privind prețurile pe care le vor practica pe piețele de export. Producătorul IPS s-a retras din KEA la 13 martie 1979.

11 Majoritatea producătorilor de paste de celuloză fabrică sau fac parte din grupuri care fabrică hârtie și, prin urmare, prelucrează direct o mare parte din pasta pe care o produc. Cu toate acestea, decizia în litigiu privește numai pasta comercială, adică pasta pusă în vânzare pe piața europeană de către producătorii citați anterior.

C – Clienții și practicile comerciale

12 În perioada respectivă, un producător avea în general aproximativ cincizeci de clienți în Comunitate, cu excepția Finncell, care avea 290.

13 În general, producătorii de pastă de celuloză încheiau cu clienții lor contracte de aprovizionare pe termen lung, a căror durată putea ajunge la cinci ani. În temeiul acestor contracte, producătorul garanta clienților săi posibilitatea de a cumpăra în fiecare trimestru o cantitate minimă de pastă la un preț care nu depășea prețul anunțat la începutul trimestrului. Clientul are libertatea de a cumpăra mai mult sau mai puțin decât lotul care îi fusese rezervat și posibilitatea de a negocia reduceri de prețuri în raport cu prețul anunțat.

14 „Anunțurile trimestriale” constituiau o practică comercială bine stabilită pe piața europeană a pastei de celuloză. În temeiul acestui sistem, cu câteva săptămâni sau uneori cu câteva zile înainte de începutul fiecărui trimestru, producătorii comunicau clienților și agenților lor prețurile, în general stabilite în dolari, pe care doreau să le obțină în cursul trimestrului pentru fiecare tip de pastă. Aceste prețuri variau în funcție de locul de destinație al pastei, respectiv porturile europene din Nord-vest (zona 1) sau porturile mediteraneene (zona 2). Prețurile erau, în general, publicate în presa de specialitate.

15 Prețurile definitive facturate clienților (denumite în continuare „prețurile tranzacției”) puteau să fie identice cu prețurile anunțate, fie mai mici în cazul în care cumpărătorilor le erau acordate reduceri sau facilități de plată sub diverse forme.

D – Procedura administrativă

16 În 1977, în urma unor investigații efectuate în temeiul articolului 14 din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, primul regulament de aplicare a articolelor 85 și 86 din Tratatul CEE (JO 1962, 13, p. 204, denumit în continuare „Regulamentul nr. 17”), Comisia a precizat că a depistat existența, în industria pastei de celuloză, a unui număr de practici restrictive și acorduri care nu au fost notificate în conformitate cu articolele 4 și 5 din regulamentul respectiv.

17 La încheierea investigațiilor, aceasta a decis să inițieze din oficiu procedura prevăzută la articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17 împotriva unui număr de cincizeci și șapte de producători de pastă de celuloză sau asociații stabilite în Statele Unite, Canada, Finlanda, Norvegia, Suedia, Regatul Unit, Spania și Portugalia. În consecință, la 4 septembrie 1981, Comisia a transmis producătorilor respectivi o comunicare a obiecțiilor. Conform scrisorii care însoțea documentul respectiv, Comisia reproșa acestora că au participat la stabilirea prețurilor prin intermediul practicilor concertate, la decizii ale asociațiilor, la organizări comune, la acorduri privind condițiile de vânzare și la schimburi de informații.

18 În lunile martie și aprilie 1982, Comisia a procedat la audierea părților.

19 Întrucât răspunsurile la comunicarea obiecțiilor sugerau că prețurile tranzacției erau diferite de prețurile anunțate, Comisia a solicitat, în septembrie 1982, părților interesate să îi prezinte dovezi referitoare la acest aspect, având în vedere împuternicirea acesteia conform articolului 11 din Regulamentul nr. 17. Prin urmare, peste o sută de mii de facturi și note de credit i-au fost astfel comunicate.

E – Decizia

20 La 19 decembrie 1984, Comisia a adoptat decizia în litigiu. Astfel cum s-a precizat deja, decizia respectivă se adresează unui număr de patruzeci și trei dintre destinatarele comunicării obiecțiilor. Șase sunt stabilite în Canada, unsprezece în Statele Unite, doisprezece în Finlanda, unsprezece în Suedia, una în Norvegia, una în Portugalia și una în Spania. Numai treizeci și șase dintre acestea au fost sancționate cu amenzi cuprinse între 50 000 și 500 000 ECU.

Destinatările din Norvegia, Portugalia, Spania, precum și un producător din Suedia, doi din Finlanda și unul din Statele Unite nu au fost sancționați.

21 Articolul 1 din decizie care stabilește diferitele încălcări ale articolului 85 alineatul (1) din tratat conține cinci alineate.

22 În conformitate cu articolul 1 alineatul (1), toate reclamantele finlandeze, cu excepția Finncell, reclamantele americane, cu excepția Chesapeake și Scott Paper, și reclamantele canadiene și-au concertat acțiunile, ca și unul dintre concurenții americani și unii dintre concurenții lor suedezi și norvegieni, „cu privire la prețurile pastei de celuloză sulfat înălbită cu destinație în Comunitate” în cursul întregii perioade sau a unei părți a perioadei 1975-1981.

23 În conformitate cu articolul 1 alineatul (2), toate reclamantele finlandeze, cu excepția Finncell, reclamantele americane și canadiene, cu excepția St Anne, au participat împreună cu unii dintre concurenții lor americani și suedezi la o concertare privind prețurile tranzacției efective practicate în Comunitate, cel puțin pentru clienții stabiliți în Belgia, Franța, Republica Federală Germania, Țările de Jos și Regatul Unit pe tot parcursul anilor sau al unei părți din anii 1975, 1976 și 1979-1981.

24 În conformitate cu articolul 1 alineatul (3), toate reclamantele americane membre ale KEA și-au concertat acțiunile privind prețurile anunțate și prețurile tranzacției efective practicate în vânzările de pastă de celuloză și au făcut schimb de informații individualizate privind prețurile de vânzare practicate astfel. Grupului KEA i se reproșează în special că a făcut recomandări privind prețurile aplicabile în aceste vânzări. Cu toate acestea, nu i s-a aplicat nicio amendă pentru încălcările respective.

25 În conformitate cu articolul 1 alineatul (4), Finncell și producătorul canadian St Anne, în cadrul Fides, împreună cu alți producători suedezi, norvegieni, spanioli și portughezi, au făcut schimb de informații individualizate privind prețurile aplicabile la vânzările de pastă de foioase în Comunitatea Economică Europeană în cursul anilor 1973-1977. Din motivarea deciziei, rezultă că Fides este o societate de administrare fiduciară elvețiană care asigură administrarea Centrului de cercetare și informare pentru industria europeană a celulozei și hârtiei. Societatea include un grup mai restrâns numit „Clubul Mini-Fides”, denumit ulterior „Bristol Club”. Schimburile de informații în discuție au fost efectuate fie în cadrul societății Fides în sine, fie al „Bristol Club”.

26 În conformitate cu articolul 1 alineatul (5), Comisia reproșează reclamantelor canadiene Canfor, MacMillan, St Anne și Westar, precum și unui producător american, unui producător norvegian și mai multor producători suedezi, că au inclus în contractele de vânzare a pastei de celuloză către clienții stabiliți în Comunitatea Economică Europeană unele clauze de interdicere a exporturilor sau a revânzării pastei de celuloză achiziționate de aceștia din urmă.

27 Anexa la decizia în litigiu include un angajament față de Comisie la care au aderat toate reclamantele – cu excepția St Anne, Bowater și IPS. În conformitate cu acest angajament, părțile interesate se obligă să anunțe și să factureze cel puțin 50 % din vânzările lor cu destinație în Comunitate în moneda cumpărătorului, să nu mai anunțe propriile prețuri trimestrial, ci să le mențină în vigoare „până la noi ordine”, să comunice propriile prețuri numai destinatarilor indicați în angajament, să înceteze acțiunile concertate care aveau loc în cadrul asociațiilor KEA și Fides și să nu mai aplice clienților lor interdicția privind exportul și revânzarea.

28 În cererea lor, reclamantele au solicitat Curții să anuleze decizia în întregime sau cel puțin o parte din aceasta sau, în caz contrar, să reducă valoarea amenzilor care le-au fost aplicate. De asemenea, unele reclamante au solicitat anularea totală sau parțială a angajamentului menționat anterior sau să fie eliberate de acesta.

29 Concomitent cu introducerea acțiunii, reclamantele canadiene British Columbia, Canfor, MacMillan, Weldwood și Westar, precum și reclamantele americane membre ale KEA au adresat Curții, în temeiul articolului 91 din Regulamentul de procedură, o cerere incidentală de adoptare a unui ordin prin care Comisia să fie împiedicată să utilizeze în cadrul prezentei proceduri documentele care i-au fost transmise de către întreprinderi ulterior audierii acestora, precum și orice analiză a acestora făcută de Comisie privind prețurile tranzacției. Prin Ordonanța din 10 iulie 1985, Curtea a decis să conexeze cererea incidentală la fondul cauzei și să rezerve cheltuielile de judecată.

F – Procedura pendinte în fața Curții

30 În prima Hotărâre din 27 septembrie 1988 (cauzele conexe 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 și 125/85–129/85, Rec., p. 5193), Curtea a respins capătul de cerere întemeiat pe aplicarea eronată a sferei de aplicare teritoriale a articolului 85 din tratat și pe incompatibilitatea deciziei Comisiei cu dreptul internațional public, precum și capătul de cerere întemeiat pe aplicarea exclusivă a regulilor de concurență prevăzute de Acordul de liber schimb între Comunitate și Finlanda. Ulterior, Curtea a anulat Decizia Comisiei, în măsura în care aceasta se referă la Pulp Paper and Paperboard Export Association of the United States.

31 Prin Ordonanța din 25 noiembrie 1988, Curtea a decis să efectueze o expertiză privind paralelismul prețurilor. Experții care au fost însărcinați cu realizarea acesteia au fost numiți prin Ordonanța din 16 martie 1989. Aceștia au fost întrebați dacă documentele utilizate de Comisie pentru a întocmi tabelele 6 și 7 anexate la decizie făceau posibilă concluzia privind paralelismul prețurilor anunțate și al prețurilor tranzacției. În ceea ce privește prețurile tranzacției, Curtea a solicitat experților să facă distincție între documentele colectate cu ocazia verificărilor și documentele colectate ulterior comunicării obiecțiilor. Curtea a primit raportul de expertiză cu răspunsul la aceste întrebări la 10 aprilie 1990.

32 Prin Ordonanța din 25 octombrie 1990, Curtea a decis să efectueze o a doua expertiză. Experții, numiți prin aceeași ordonanță, care în această privință a fost confirmată prin Ordonanța din 14 martie 1991, au fost însărcinați să descrie și să analizeze caracteristicile pieței în perioada care face obiectul deciziei și să se pronunțe dacă, având în vedere aceste caracteristici, funcționarea naturală a pieței trebuia să conducă la o structură a prețurilor diferențiate sau la o structură a prețurilor uniforme. În final, experții au fost întrebați dacă funcționarea pieței și caracteristicile pieței în perioada care face obiectul deciziei fuseseră diferite de cele constatate în perioada anterioară și în perioada posterioară deciziei, precum și dacă anii 1977 și 1978 se deosebeau de restul perioadei 1975-1981. Experții au prezentat raportul la 11 aprilie 1991.

33 Pentru o expunere mai amplă a faptelor litigiului, a derulării procedurii, precum și a motivelor și argumentelor părților, se face trimitere la raportul pentru ședință. Aceste elemente din dosar nu sunt reluate în continuare decât în măsura necesară raționamentului Curții.

34 Dat fiind că partea din decizie referitoare la concertarea generală privind prețurile tranzacției, despre care este vorba la articolul 1 alineatul (2) din partea dispozitivă, este

contestată pe motive de procedură este necesar, în primul rând, să se examineze această încălcare. În continuare vor fi examinate pe rând încălcarea referitoare la concertarea privind prețurile anunțate, încălcarea referitoare la concertarea în cadrul KEA, încălcarea referitoare la schimburile de informații în cadrul Fides și, în final, încălcarea constând în includerea unor clauze de interzicere a exportului sau a revânzării în contractele sau condițiile generale de vânzare.

II – Încălcarea referitoare la concertarea generală privind prețurile tranzacției

A – Dispoziția atacată

35 Se reamintește că articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată stabilea că producătorii canadieni, americani, finlandezi și suedezi și-au concertat acțiunile cu privire la prețurile tranzacției pentru pasta de celuloză sulfat înălbătită.

36 Această dispoziție nu indică între cine a avut loc această concertare, nici în care trimestru. La solicitarea Curții de a face noi precizări în această privință, Comisia a răspuns că toate aceste informații sunt incluse în tabelul 7 anexat la decizie, care menționează, pentru fiecare tip de pastă și pentru fiecare trimestru, prețurile practicate de fiecare dintre producători.

37 Conform explicațiilor Comisiei, de fiecare dată când un producător a facturat, pentru un produs dat, într-o regiune anumită și în cursul unui trimestru anumit, un preț identic cu prețul altui producător, trebuie să se considere în principiu că primul și-a concertat acțiunile cu acesta din urmă. Tabelul 7 permite astfel să fie identificate diverse concertări care au avut loc fie între toate destinatările deciziei, fie între destinatările stabilite în același stat sau continent, fie între alte destinatări (a se vedea punctul 81 din decizie). Tabelul a fost comunicat părților interesate, cu singura mențiune a numelui lor.

B – Pretențiile formulate de reclamante

38 Reclamantele canadiene, cu excepția producătorului St Anne, împreună cu reclamantele americane și finlandeze au solicitat anularea articolul 1 alineatul (2). Diferitele pretenții pe care le invocă acestea se grupează în jurul a trei axe principale. În primul rând, se invocă încălcarea dreptului la apărare. În al doilea rând, se afirmă că paralelismul prețurilor tranzacției, pe care s-a bazat Comisia când a stabilit existența concertării, nu există. În ultimul rând, presupunând că ar exista, acest paralelism se explică nu prin concertare, ci prin funcționarea normală a pieței.

39 Reclamantele consideră că dreptul la apărare a fost încălcat în trei moduri. În primul rând, obiecția referitoare la concertarea privind prețurile tranzacției nu este inclusă în comunicarea obiecțiilor care a fost transmisă reclamantelor. În al doilea rând, această parte din decizie este întemeiată pe documente colectate de către Comisie ulterior comunicării obiecțiilor în privința cărora reclamantele nu au avut, în consecință, posibilitatea de a-și face cunoscut punctul de vedere. În al treilea rând, Comisia ar fi trebuit să procedeze la o audiere comună a producătorilor în cauză, astfel cum este împuternicită prin articolul 9 alineatul (3) din Regulamentul nr. 99/63/CEE al Comisiei din 25 iulie 1963 privind audierile prevăzute la articolul 19 alineatele (1) și (2) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului (JO 1963, 127, p. 2268, denumit în continuare „Regulamentul nr. 99”).

C – Încălcarea referitoare la concertarea privind prețurile tranzacției nu este inclusă în comunicarea obiecțiilor

40 Cu privire la primul argument, reclamantele susțineau că respectiva comunicare a obiecțiilor se referea exclusiv la concertarea privind prețurile anunțate. Prin includerea în decizia adoptată a unei a doua încălcări referitoare la concertarea privind prețurile tranzacției, Comisia a încălcat articolul 19 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17 și articolul 4 din Regulamentul nr. 99, care îi impun ca în decizia finală să rețină numai obiecțiile în privința cărora întreprinderile în cauză au avut posibilitatea de a-și face cunoscut punctul de vedere.

41 Comisia consideră că, dimpotrivă, comunicarea obiecțiilor a luat în considerare atât concertarea privind prețurile tranzacției, cât și concertarea privind prețurile anunțate. În acest sens, Comisia menționează diverse pasaje din acest document, precum și răspunsurile date de producători în scris sau cu ocazia audierilor. Aceste răspunsuri atestă în mod clar că întreprinderile în cauză înțeleseseră că respectiva comunicare a obiecțiilor avea ca obiect cele două concertări.

42 Având în vedere aceste argumente, este necesar să se verifice dacă în cazul de față comunicarea obiecțiilor a fost redactată în termeni suficient de clari, deși sumari, pentru a permite întreprinderilor în cauză să ia efectiv cunoștință de acțiunile reproșate de Comisie. Numai cu această condiție a putut comunicarea obiecțiilor să îndeplinească funcția conferită prin dispozițiile comunitare, funcție care constă în a furniza întreprinderilor toate elementele necesare pentru ca acestea să se poată apăra în mod corespunzător înainte să adopte Comisia o decizie definitivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 iulie 1970, Boehringer Mannheim/Comisia, 45/69, Rec., p. 769; Hotărârea din 14 iulie 1972, Geigy/Comisia, 52/69, Rec., p. 787; Hotărârea din 16 decembrie 1975, Suiker Unie e.a./Comisia, 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, Rec., p. 1663; Hotărârea din 14 februarie 1978, United Brands/Comisia, 27/76, Rec., p. 207; Hotărârea din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche/Comisia, 85/76, Rec., p. 461).

43 În prezenta cauză, este necesar să se precizeze că expunerea de obiecții este alcătuită din două părți principale, una intitulată „Faptele”, cealaltă intitulată „Aplicabilitatea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE”, și că nu conține o parte dispozitivă. Având în vedere absența părții dispozitive, este necesar să se facă trimitere la a doua parte a comunicării pentru a constata acțiunile care le sunt reproșate producătorilor.

44 Din „Aplicabilitatea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE” reiese că numai un pasaj poate fi interpretat ca făcând aluzie în mod specific la prețurile tranzacției. Este vorba despre paragraful 66, care precizează că până în 1978, așadar timp de trei ani și jumătate, producătorii nord-americani au practicat același preț ca și producătorii scandinavi, cu excepția primei jumătăți a anului 1977, când au acordat reduceri și și-au mărit cota de piață. Celelalte pasaje indicate de Comisie se referă, într-un caz, la „stabilirea prețurilor practicate *inter alia* prin sistemul anunțurilor”, iar în alte cazuri, la „prețuri” în mod general, fără alte detalii.

45 Redactată astfel, comunicarea obiecțiilor nu poate fi considerată ca îndeplinind obligația de claritate menționată anterior.

46 Față de această constatare, Comisia nu poate argumenta că încălcarea referitoare la prețurile tranzacției nu a fost prezentată în mod distinct în comunicarea obiecțiilor, din cauză că, în cursul verificărilor care au precedat-o, solicitase întreprinderilor să îi prezinte facturile reprezentative și aceste facturi au scos în evidență o coincidență între prețurile anunțate și prețurile tranzacției.

47 În acest sens, este necesar să se constate că în decizie nu există coincidență între cele două încălcări.

48 În primul rând, anumiți producători – ca de exemplu Chesapeake Corporation – au fost sancționați pentru că au participat la concertarea privind prețurile tranzacției și nu privind prețurile anunțate, în timp ce alți producători – ca de exemplu St Anne – se află în situația contrară.

49 În al doilea rând, perioadele comiterii încălcărilor sunt diferite: încălcarea referitoare la concertarea privind prețurile tranzacției nu privește perioada 1977-1978 care, pe de altă parte, este avută în vedere de obiecția privind prețurile anunțate. În acest sens, este important să se constate că, în timp ce comunicarea obiecțiilor este însoțită de un singur tabel intitulat „*Price trends based on prices announced and confirmed by producers*” pentru întreaga perioadă 1974-1980, decizia este însoțită de trei tabele distincte, unul privind prețurile anunțate (tabelul 6) care reia conținutul tabelului precedent, celelalte două privind prețurile tranzacției și intitulate respectiv „Prețurile normale ale tranzacției” (tabelul 7) și „Diferențe în raport cu prețurile normale ale tranzacției prezentate în tabelul 7” (tabelul 8). Tabelul 7 nu privește anii 1977 și 1978.

50 Din moment ce, în decizie, cele două încălcări prezintă caracteristici proprii, iar aceste caracteristici se referă la elemente la fel de esențiale ca și participanții la concertare sau la perioada încălcării, era necesar ca acestea să fie menționate distinct în comunicarea obiecțiilor. Acest lucru este cu atât mai mult indicat cu cât în cazul de față cele două încălcări au condus la aplicarea unor amenzi diferite.

51 Contrar afirmațiilor Comisiei, răspunsurile date la comunicarea obiecțiilor nu sunt de natură să demonstreze că reclamantele înțeleseseră că respectiva comunicare a obiecțiilor avea ca obiect încălcarea referitoare la prețurile tranzacției. Diversele pasaje citate în duplică în sprijinul acestei afirmații sunt, de fapt, în măsură să facă obiectul unei duble interpretări. În măsura în care la audiere sau în observațiile scrise producătorii au făcut diverse aluzii la prețurile tranzacției, aceasta poate avea ca scop să demonstreze nu faptul că nu își concertaseră acțiunile privind aceste prețuri contrar faptului care reieșise din comunicarea obiecțiilor, ci faptul că, deoarece prețurile tranzacției erau diferite, concertarea privind prețurile anunțate nu avusese efect pe piață și că, în consecință, condițiile prevăzute la articolul 85 alineatul (1) nu fuseseră îndeplinite.

52 Din considerentele precedente rezultă că respectiva comunicare a obiecțiilor nu a pus în lumină în mod clar obiecția referitoare la concertarea privind prețurile tranzacției și că, prin urmare, reclamantele nu au avut posibilitatea de a se apăra în mod eficient în cursul procedurii administrative.

53 În consecință, fără a fi necesar să se examineze celelalte pretenții, este necesar să se anuleze articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată, care se referă la concertarea privind prețurile tranzacției.

54 În plus, este necesar să fie declarată fără obiect excepția menită să determine Curtea să elimine din deliberări documentele referitoare la această încălcare.

III – Încălcarea referitoare la concertarea generală privind prețurile anunțate

55 Reclamantele finlandeze, americane și canadiene au solicitat anularea articolului 1 alineatul (1) din decizie, conform căruia acestea și-au concertat împreună cu unii producători americani, suedezi și norvegieni acțiunile cu privire la prețurile pastei de celuloză sulfat

înălbită cu destinație în Comunitatea Economică Europeană pe tot parcursul perioadei sau a unei părți a perioadei 1975-1981.

56 În scrisorile din 6 martie și 2 mai 1990, Curtea a invitat Comisia să clarifice această parte dispozitivă.

57 Prima întrebare a Curții urmărește să stabilească dacă sistemul anunțurilor trimestriale ale prețurilor contestat de Comisie trebuia să fie considerat ca însemnând o încălcare a tratatului ca atare sau dacă sistemul respectiv reprezenta doar o dovadă a concertării privind prețurile anunțate care avusese loc în etapa anterioară. Răspunsurile oferite de Comisie nu au făcut posibilă o alegere între aceste două interpretări. Prin urmare, este necesar să fie luate în considerare amândouă.

58 Întrucât dispoziția citată anterior nu precizează între cine și cine a avut loc încălcarea, nici în care trimestre, Curtea a solicitat Comisiei, în a doua întrebare, să formuleze precizările respective. Comisia a răspuns că toate informațiile de care dispunea erau incluse în tabelul 6 anexat la decizie. Tabelul respectiv, intitulat „Prețurile anunțate”, precizează pentru fiecare trimestru din perioada în litigiu prețurile anunțate de diverși producători, precum și data acestor anunțuri. Conform explicațiilor Comisiei, toți producătorii care, potrivit informațiilor din acest tabel, au anunțat un preț identic pentru un trimestru anumit trebuie să fie considerați că și-au concertat acțiunile în perioada respectivă.

A – Sistemul anunțurilor trimestriale ale prețurilor constituie în sine o încălcare a articolului 85 din tratat

59 Conform primei ipoteze formulate de Comisie, sistemul anunțurilor trimestriale ale prețurilor în sine este cel care constituie o încălcare a articolului 85 din tratat.

60 În primul rând, Comisia consideră că acest sistem a fost instituit în mod deliberat de către producătorii de pastă de celuloză pentru a-și crea posibilitatea de a cunoaște prețurile care vor fi practicate de concurenții lor în trimestrele următoare. Actul de a divulga aceste prețuri unor terți, în special presei și agenților care lucrează pentru mai mulți producători cu mult timp înainte de punerea lor în aplicare la începutul unui trimestru nou, ar fi asigurat altor producători un termen suficient de lung pentru a anunța ei înșiși prețuri noi și similare înainte să înceapă trimestrul respectiv și pentru a le aplica de la începutul trimestrului respectiv.

61 În al doilea rând, Comisia consideră că instituirea mecanismului respectiv a avut efectul de a face piața transparentă în mod artificial, permițând producătorilor să își facă o idee corectă și rapidă privind prețurile cotate de concurenții lor.

62 Pentru pronunțarea unei hotărâri în această privință, trebuie reamintit că, în temeiul articolului 85 alineatul (1) din tratat, sunt interzise orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi și orice practici concertate care pot aduce atingere comerțului dintre statele membre și care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în interiorul pieței interne.

63 În conformitate cu Hotărârea Suiker Unie/Comisia, citată anterior (punctele 26 și 173), o practică concertată se referă la o formă de coordonare între întreprinderi care, fără a fi ajuns la etapa încheierii unui acord propriu-zis, substituie cu bună știință o cooperare practică între acestea, în detrimentul concurenței. În aceeași hotărâre, Curtea a adăugat că acele criterii de coordonare și de cooperare trebuie să fie interpretate în lumina concepției inerente privind dispozițiile tratatului referitoare la concurență, conform căreia orice operator economic

trebuie să stabilească în mod independent politica pe care intenționează să o desfășoare pe piața comună.

64 În speța de față, comunicările rezultă din anunțurile prețurilor care au fost făcute utilizatorilor. Acestea constituie în sine o acțiune pe piață care nu este de natură să reducă incertitudinile oricărei întreprinderi cu privire la comportamentele pe care le vor adopta concurenții acesteia. În momentul în care fiecare întreprindere adoptă un asemenea comportament, aceasta nu are de fapt nicio garanție cu privire la comportamentul care va fi adoptat de celelalte întreprinderi.

65 În consecință, este necesar să se considere că sistemul anunțurilor trimestriale ale prețurilor în vigoare pe piața pastei de celuloză nu constituie în sine o încălcare a articolului 85 alineatul (1) din tratat.

B – Încălcarea rezultă din concertarea privind prețurile anunțate

66 În a doua ipoteză, Comisia consideră că sistemul anunțurilor prețurilor constituie dovada unei concertări care avusese loc în etapa anterioară. La punctul 82 din decizie, Comisia afirmă că, pentru a dovedi concertarea, s-a bazat pe comportamentul paralel constat la producătorii de pastă de celuloză în perioada 1975-1981, precum și pe diverse tipuri de schimburi directe sau indirecte de informații.

67 Din punctele 82 și 107-110 din decizie rezultă că un comportament paralel constă în esență în sistemul anunțurilor trimestriale ale prețurilor, în simultaneitatea sau cvasisimultaneitatea anunțurilor, precum și în valoarea identică a prețurilor anunțate. Paralelismul reiese, de asemenea, din diversele telexuri și documente menționate la punctul 61 și următoarele din decizie, precum și din reuniunile și contactele care au avut loc între unii producători, pentru a face schimb de informații privind prețurile lor.

1. Cu privire la telexurile menționate la punctul 61 și următoarele din decizie

68 În cererile din 6 martie și 2 mai 1990, Curtea a invitat Comisia să clarifice concluziile exacte pe care le-a desprins din telexurile și documentele menționate la punctul 61 și următoarele din decizie, adică să precizeze între cine și în ce perioadă avusese loc concertarea dovedită pentru fiecare dintre producători. Răspunsul Comisiei a fost că aceste documente nu făceau decât să sprijine dovada întemeiată pe comportamentul paralel și că, prin urmare, documentele prezentau interes nu numai pentru întreprinderile și pentru perioada specifică pe care le menționau, ci și pentru toate întreprinderile și pentru toată durata comportamentului paralel.

69 Având în vedere acest răspuns, documentele respective trebuie să fie respinse. Deoarece identitatea participanților la o concertare este un element constitutiv al încălcării, nu se pot reține în sprijinul acesteia documentele a căror valoare probatorie în acest sens nu a putut fi specificată de Comisie.

2. Cu privire la celelalte mijloace de probă prezentate de Comisie

70 Din moment ce Comisia nu dispune de documente care să dovedească direct concertarea între producătorii în cauză, este necesar să se verifice dacă sistemul anunțurilor trimestriale ale prețurilor, simultaneitatea sau cvasisimultaneitatea anunțurilor prețurilor, precum și paralelismul prețurilor anunțate constat în perioada 1975-1981 constituie un ansamblu de dovezi solide, precise și coerente privind o concertare prealabilă.

71 Pentru a se pronunța în privința valorii probatorii a acestor elemente, trebuie reamintit că un comportament paralel poate fi considerat ca făcând dovada unei concertări numai dacă respectiva concertare constituie singura explicație plauzibilă a unui asemenea comportament. Este necesar să se țină cont de faptul că, deși articolul 85 din tratat interzice orice formă de înțelegere de natură să denatureze concurența, acesta nu exclude dreptul operatorilor economici de a se adapta în mod inteligent la comportamentul constatat sau anticipat al concurenților lor (a se vedea Hotărârea Suiker Unie/Comisia, citată anterior, punctul 174).

72 În consecință, este necesar în prezenta cauză să se verifice dacă respectivul comportament paralel pretins de Comisie nu poate fi explicat, ținând seama de natura produselor, mărimea și numărul întreprinderilor, precum și de volumul pieței respective, altfel decât prin concertare.

a) Cu privire la sistemul anunțurilor prețurilor

73 Astfel cum a fost precizat anterior, Comisia consideră că sistemul anunțurilor trimestriale ale prețurilor constituie dovada unei concertări care a avut loc anterior.

74 În memorii, reclamantele susțin, pe de altă parte, că acest sistem se explică prin necesitățile comerciale care sunt specifice pieței pastei de celuloză.

75 Prin Ordonanțele din 25 octombrie 1990 și 14 martie 1991, Curtea a însărcinat doi experți să examineze caracteristicile pieței pastei de celuloză sulfat înălbătită în perioada care face obiectul deciziei atacate. Din raportul experților rezultă următoarele considerente.

76 În primul rând, experții au semnalat că sistemul anunțurilor atacat se încadrează în relațiile pe termen lung care existau între producători și clienții lor și care reprezentau consecința modului de fabricare a pastei de celuloză și totodată a caracterului ciclic al pieței. Având în vedere că fiecare tip de hârtie rezulta dintr-un amestec precis de paste prezentând caracteristici proprii și că acest amestec putea fi cu greu modificat, relațiile strânse de cooperare s-au stabilit, de fapt, între producătorii de pastă de celuloză și producătorii de hârtie. Aceste relații erau cu atât mai strânse cu cât prezentau, în plus, avantajul de a-i proteja și pe unii și pe ceilalți împotriva incertitudinilor cauzate de caracterul ciclic al pieței: cumpărătorilor le asigurau securitatea ofertei, în timp ce producătorilor le garantau securitatea cererii.

77 Experții au subliniat că tocmai în acest cadru al relațiilor pe termen lung, după Al Doilea Război Mondial, au reclamat cumpărătorii punerea în aplicare a sistemului anunțurilor. În condițiile în care pasta de celuloză reprezenta între 50 și 75 % din costul hârtiei, acești cumpărători doreau de fapt să afle cât mai repede prețurile care le puteau fi impuse pentru a efectua propriile previziuni privind costurile și pentru a stabili prețurile propriilor produse. Cu toate acestea, întrucât cumpărătorii respectivi nu doreau să fie constrânși de un preț fix ridicat în cazul în care piața slăbea, prețul anunțat era conceput ca un preț-plafon sub care prețul tranzacției putea fi oricând renegociat.

78 Utilizarea ritmului trimestrial este explicată ca fiind rezultatul unui compromis între dorința producătorului de hârtie de a dispune de un element de previzibilitate cu privire la prețul pastei de celuloză și dorința producătorului de a evita pierderea posibilităților de a înregistra profituri în cazul în care piața se consolidează.

79 Cu privire la utilizarea dolarului american, experții consideră că acesta a fost introdus pe piața de producătorii nord-americani în anii '60. Această evoluție a primit aprobarea generală

a cumpărătorilor, care vedeau în aceasta mijlocul de a se asigura că nu vor plăti un preț mai mare decât concurenții lor.

b) Cu privire la simultaneitatea sau cvasisimultaneitatea anunțurilor

80 La punctul 107 din decizie, Comisia susține că anunțurile prețurilor în succesiune rapidă sau chiar simultan ar fi fost imposibile fără un flux constant de informații între întreprinderile în cauză.

81 Reclamantele consideră că simultaneitatea sau cvasisimultaneitatea anunțurilor – presupunând chiar că sunt dovedite – trebuie să fie considerate, pe de altă parte, drept consecința directă a transparenței foarte mari care caracteriza piața. Această transparență, departe de a prezenta un caracter artificial, se explică prin rețeaua de relații extrem de densă și perfecționată care, având în vedere natura și structura pieței, se stabiliseră între operatori diferiți.

82 Experții au confirmat această analiză în raportul lor și în cursul dezbaterilor orale care au urmat.

83 În primul rând, cumpărătorii se aflau întotdeauna în relații cu mai mulți producători de pastă de celuloză. Unul din motive îl constituia tehnica de fabricare a hârtiei, alt motiv fiind faptul că cumpărătorii de pastă, pentru a evita să fie prea dependenți de un producător, își luau precauția de a-și diversifica sursele de aprovizionare. Dorind să obțină prețurile cele mai mici posibile, aceștia obișnuiau, în special în perioada reducerilor de prețuri, să comunice furnizorilor lor prețurile anunțate de concurenții acestora.

84 În al doilea rând, ar trebui remarcat că cea mai mare parte din pastă era vândută unui număr relativ redus de întreprinderi mari producătoare de hârtie. Acești cumpărători, puțini la număr dar menținând între ei relații foarte strânse, se informau reciproc cu privire la modificările prețurilor despre care luau cunoștință.

85 În al treilea rând, numeroși producători, care fabricau ei înșiși hârtie, cumpărau pastă de celuloză de la alți producători și erau astfel determinați, atât în perioada creșterilor de prețuri, cât și în perioada reducerilor de prețuri, să se informeze cu privire la prețurile practicate de concurenții lor. Această informație era de asemenea accesibilă producătorilor care, deși nu fabricau hârtie, aveau legături cu grupuri care desfășurau această activitate.

86 În al patrulea rând, transparența foarte mare a pieței pastei de celuloză, urmare a relațiilor create între operatori sau grupuri de operatori, era consolidată și mai mult de prezența agenților stabiliți în Comunitate și care lucrau pentru mai mulți producători, precum și de existența unei prese de specialitate foarte dinamice.

87 În această privință, trebuie remarcat că majoritatea reclamantelor neagă că ar fi transmis presei de specialitate informații privind propriile prețuri și că acei producători care au recunoscut acest fapt precizează că aceste comunicări erau ocazionale și că aveau loc la cererea presei.

88 În ultimul rând, trebuie să se adauge că utilizarea de mijloace de comunicare foarte rapide, precum telefonul și telexul, precum și recursul foarte frecvent al producătorilor de hârtie la cumpărători profesioniști foarte bine informați permitea ca, în pofida numărului de etape care ar fi trebuit sărute – producător, agent, cumpărător, agent, producător –, informațiile privind

nivelul prețurilor anunțate se afla în câteva zile, dacă nu chiar câteva ore, pe piața pastei de celuloză.

c) Cu privire la paralelismul prețurilor anunțate

89 Paralelismul prețurilor anunțate, pe care s-a bazat Comisia când a stabilit existența concertării, este prezentat la punctul 22 din decizie. Comisia, bazându-se pe tabelul 6 anexat la decizie, constată în acest paragraf că prețurile anunțate de firmele canadiene și americane au fost identice din primul trimestru al anului 1975 până în al treilea trimestru al anului 1977 și din primul trimestru al anului 1978 până în al treilea trimestru al anului 1981, că prețurile anunțate de firmele suedeze și finlandeze au fost identice din primul trimestru al anului 1975 până în al doilea trimestru al anului 1977 și din al treilea trimestru al anului 1978 până în al treilea trimestru al anului 1981, precum și că prețurile tuturor firmelor la un loc au fost identice din primul trimestru al anului 1976 până în al doilea trimestru al anului 1977 și din al treilea trimestru al anului 1979 până în al treilea trimestru al anului 1981.

90 În opinia Comisiei, acest paralelism al prețurilor nu poate fi explicat decât prin concertarea acțiunilor între producători. Această afirmație se întemeiază în fond pe considerentele următoare.

91 În primul rând, prețul unic practicat de producători în perioada care face obiectului litigiului nu poate fi analizat ca un preț de echilibru, adică un preț care rezultă din funcționarea normală a legii cererii și ofertei. Comisia subliniază în acest sens absența testării pieței prin metode empirice, după cum o demonstrează stabilitatea prețurilor constatată între primul trimestru al anului 1975 și al patrulea trimestru al anului 1976, precum și faptul că, în general în cazul rășinoaselor, din al treilea trimestru al anului 1979 până în al doilea trimestru al anului 1980, primul preț majorat a fost întotdeauna copiat de ceilalți producători.

92 În mod similar, argumentul privind „*price leadership*” trebuie să fie respins: valoarea identică a prețurilor anunțate, ca de altfel și cea a prețurilor tranzacției, nu poate fi explicată prin existența unui lider de piață ale cărui prețuri au fost adoptate de concurenți pe piață. Ordinea efectuării anunțurilor s-a schimbat mereu în trimestrele luate în considerare și niciun producător nu s-a aflat într-o situație suficient de puternică pentru a exercita rolul de lider.

93 În al doilea rând, Comisia consideră că, din moment ce condițiile economice difereau de la un producător la altul sau de la un grup de producători la altul, prețurile practicate de aceștia ar fi trebuit să fie diferite. Producătorii de pastă de celuloză care aveau costuri puțin ridicate ar fi trebuit să scadă propriile prețuri pentru a-și mări cotele de piață în detrimentul concurenților lor mai puțin eficienți. În opinia Comisiei, aceste divergențe aveau legătură cu costurile de producție și cheltuielile de transport, cu raporturile dintre aceste costuri (evaluate în moneda națională: dolarul canadian, coroana suedeză sau marca finlandeză) și prețurile de vânzare (stabilite în dolari americani), mărimea comenzilor, evoluția cererii de pastă în diversele țări importatoare, importanța relativă a pieței europene care era mai mare pentru producătorii scandinavi decât pentru producătorii americani și canadieni, precum și nivelul utilizării capacităților de producție care, în general, era mai ridicat în Statele Unite și Canada decât în Suedia și Finlanda.

94 Cu privire la mărimea comenzilor, Comisia consideră că, deoarece vânzarea de cantități mari ar permite producătorilor să își reducă substanțial costurile, înregistrările prețurilor ar fi trebuit să scoată în evidență diferențe de prețuri semnificative între cumpărările de cantități mari și cumpărările de cantități minime. Or, în practică, aceste diferențe depășeau rareori 3 %.

95 În al treilea rând, Comisia susține că, cel puțin pentru o perioadă din anii 1976, 1977 și 1981, prețurile anunțate ale pastei au fost menținute la un nivel artificial ridicat, foarte diferit de cel care ar fi fost de așteptat în condiții normale de concurență. Astfel ar fi de neconceput, în absența unei concertări, ca prețul unic de 415 dolari anunțat pentru rășinoasele din țările nordice să rămână neschimbat între primul trimestru al anului 1975 și al treilea trimestru al anului 1977 și că, în special în al doilea și al treilea trimestru al anului 1977, prețul anunțat să depășească cu 100 dolari prețul de vânzare realizabil pe piață. Dovada că prețurile au fost menținute la un nivel anormal de ridicat este constituită de faptul că în 1977 și în 1982 căderea prețurilor a fost anormal de bruscă.

96 În ultimul rând, Comisia se bazează pe caracterul secret al reducerilor, precum și pe evoluția cotelor de piață.

97 În ceea ce privește caracterul secret al reducerilor, trebuie remarcată o contradicție între decizie și dezbaterile care au avut loc ulterior. După ce constată, la punctul 112 din decizie, dispariția concurenței secrete, Comisia precizează în memorii că, dacă reducerile erau secrete, erau din cauză că acestea constituiau o încălcare a concertării și că trebuia, în consecință, să rămână necunoscute de ceilalți producători.

98 Cu privire la evoluția cotelor de piață constatată între 1975 și 1981, Comisia consideră că această evoluție nu justifică o concluzie privind absența concertării. Această evoluție era mult mai puțin pronunțată între 1975 și 1976 și între 1980 și 1981 decât între 1978 și 1979 și între 1979 și 1980.

99 Reclamantele au contestat ipoteza conform căreia paralelismul prețurilor se explica prin concertare.

100 În cadrul celei de a doua expertize, Curtea a solicitat experților să precizeze dacă în opinia lor funcționarea naturală a pieței pastei de celuloză trebuia să conducă la o structură a prețurilor diferențiate sau la o structură a prețurilor uniforme.

101 Din raportul de expertiză completat de dezbaterile care i-au urmat reiese că, în opinia experților, explicarea uniformității prețurilor prin funcționarea normală a pieței este mai plauzibilă decât prin concertare. Ideile principale ale analizei acestora pot fi rezumate astfel.

i) Descrierea pieței

102 În primul rând, experții descriu piața drept un ansamblu de oligopoluri-oligopsonuri constituite de câțiva producători și de câțiva cumpărători și care corespund fiecare unui anumit tip de pastă de celuloză. Această structură a pieței depinde în esență de modul de fabricare a pastei de celuloză pentru hârtie: având în vedere că hârtia rezultă dintr-un amestec specific de paste, oricare producător de hârtie se putea adresa numai unui număr redus de producători de pastă și, invers, oricare producător de pastă putea aproviziona numai un număr redus de clienți. În cadrul grupurilor astfel constituite, relațiile de cooperare ar fi fost consolidate și mai mult de constatarea că acestea ofereau, atât cumpărătorilor, cât și vânzătorilor de pastă, securitate împotriva incertitudinilor pieței.

103 Această structură a pieței, împreună cu transparența foarte mare a acesteia, conduce pe termen scurt la un fenomen de inerție a prețurilor. Producătorii știu că, dacă ar crește prețurile, concurenții lor nu ar proceda la fel și ar reuși astfel să preia clienții lor. În mod asemănător, aceștia nu ar agreea o reducere a prețurilor, fiind conștienți că, dacă ar avea o asemenea

inițiativă, ar fi imitați de ceilalți producători, presupunând totodată că aceștia dispun de capacități de producție neutilizate. O astfel de reducere a prețurilor ar fi cu atât mai puțin dezirabilă cu cât ar cauza un prejudiciu întregului sector: întrucât cererea globală de pastă este neelastică, pierderea veniturilor cauzată de reducerea prețurilor nu poate fi compensată de beneficiile realizate grație creșterii vânzărilor și profiturilor globale ale producătorilor s-ar micșora.

104 Pe termen lung, posibilitatea ca unii cumpărători să se orienteze, prin intermediul unor investiții, către alte tipuri de paste, precum și existența unor produse de substituție precum pastele de origine din Brazilia sau pastele fabricate pe bază de hârtie reciclată, ar avea ca efect atenuarea tendințelor de oligopol ale pieței. Acest fapt ar explica de ce, luată în considerare pe mai mulți ani, fluctuația prețurilor a fost relativ redusă.

105 În ultimul rând, transparența pieței ar putea fi cauza anumitor creșteri generalizate ale prețurilor constatate pe termen scurt: când cererea este mai mare decât oferta, producătorii care știu – astfel cum era cazul pieței pastei de celuloză – că nivelul stocurilor concurenților lor este redus și că nivelul utilizării capacităților de producție este ridicat, nu se tem să crească propriile prețuri. Astfel, ar avea mari șanse să fie imitați de concurenții lor.

ii) Evoluția pieței între 1975 și 1981

106 Diferitele mecanisme descrise anterior oferă explicații pentru diverse etape din evoluția prețurilor considerate de Comisie ca fiind „anormale”. Același lucru este valabil în privința stabilității prețurilor care a fost observată în perioada 1975-1976, de căderea pieței din 1977, precum și de noua cădere a prețurilor constatată la sfârșitul anului 1981.

Perioada 1975-1976

107 În 1974, cererea de pastă de celuloză era foarte mare. Având în vedere că nivelul utilizării capacităților de producție era foarte ridicat în timp ce nivelul stocurilor era foarte redus, cererea excesivă a cauzat creșterea prețurilor.

108 În 1975 și 1976, situația s-a schimbat: stocurile au crescut, iar nivelul utilizării capacităților de producție în general a scăzut. În ciuda acestor schimbări, niciun producător nu a luat inițiativa de a-și reduce prețurile, deoarece știa că, dacă ar fi făcut acest lucru, ar fi fost imitat de concurenți. În schimb, dacă ar fi decis să mărească prețurile, ar fi rămas izolat pe piață și ar fi pierdut toți sau o parte din clienții săi.

109 În opinia experților, trăsăturile de oligopol ale pieței și transparența foarte extinsă a acesteia nu au fost singurele cauze ale stabilității prețurilor care a fost constatată în perioada 1975-1977. O explicație suplimentară o reprezintă împrejurările excepționale ale perioadei respective.

110 În primul rând, în plan general, trebuie precizat că în 1976 cererea mondială de hârtie s-a redresat, ducând la previziuni optimiste. Pe de altă parte, întrucât rata inflației era mare, prețurile au scăzut în termeni reali, iar dobânzile au fost mici. Producătorii suedezi au beneficiat de o reducere fiscală pentru crearea de stocuri în funcție de dimensiunea acestora. Producătorii nord-americani au beneficiat de un dețeu în Statele Unite, la vremea respectivă foarte activ, și au exploatat, în ceea ce îi privește, aproape în totalitate propriile capacități de producție.

Anul 1977

111 Căderea prețurilor din 1977 a fost cauzată de creșterea masivă a ofertei și de stagnarea cererii, care au marcat această perioadă. Pe de o parte, guvernul suedez a sistat regimul de ajutoare pentru stocare, cauzând astfel o creștere masivă a ofertei într-o perioadă în care nivelul stocurilor în celelalte țări producătoare era relativ ridicat. Pe de altă parte, producătorii ar fi trebuit să constate că acea creștere a cererii nu s-a produs în măsura estimată și că, prin urmare, creșterea prețurilor devenea puțin probabilă. În acest context, întreprinderea care decidea să reducă propriile prețuri putea fi sigură că va fi imitată de concurenți, cu condiția ca aceștia să dispună, totuși, de capacități de producție neutilizate.

Perioada 1978-1981

112 Începând din al patrulea trimestru al anului 1978, cererea s-a redresat și a devenit mai mare decât oferta. Transparența pieței a condus astfel la o ajustare rapidă a prețurilor în sens ascendent. Întreprinderile care știau despre concurenții lor că nu dispun de capacități de producție neutilizate au putut astfel să crească propriile prețuri, fără să se teamă că vor rămâne izolate și că vor pierde astfel cota lor de piață.

113 Această perioadă de creștere a prețurilor a fost urmată de o perioadă de stabilitate care a durat de la jumătatea anului 1980 până la sfârșitul anului 1981. Aceasta poate fi explicată prin faptul că stocurile erau mici, nivelul utilizării capacităților de producție era ridicat, iar cererea, influențată de intrarea pe piață a unor noi tipuri de paste, era stabilă.

114 În al patrulea trimestru al anului 1981, piața a trecut printr-o nouă recesiune determinată de creșterea stocurilor, reducerea nivelului utilizării capacităților de producție, precum și de căderea cererii mondiale de hârtie. Dispariția împrejurărilor excepționale din perioada 1975-1977, și anume rata inflației ridicată și existența în Suedia a unui regim de ajutoare pentru crearea de stocuri, explică de ce reducerea prețurilor s-a produs mai rapid.

iii) Câteva elemente constatate pe piață sunt incompatibile cu explicația bazată pe concertare

115 După ce și-au bazat explicația pe structurile pieței și evoluția prețurilor survenită în perioada în litigiu, experții susțin că unele elemente sau mecanisme specifice acestei piețe sunt incompatibile cu explicația bazată pe concertare. Acest lucru este valabil și pentru existența unor outsideri efectivi și potențiali care nu aparțineau grupului de firme presupuse a fi participat la înțelegere, pentru evoluția cotelor de piață și pentru absența de cotelor de producție, precum și pentru constatarea că producătorii nu au profitat de diferențele dintre statele importatoare cu privire la elasticitatea cererii.

116 Cu privire la primul punct, trebuie subliniat că la punctul 137 din decizie Comisia evaluează producția outsiderilor la 40 % din consumul total de pastă de celuloză din Comunitate. Având în vedere mărimea acestei cote de piață, un cartel ar fi putut cu greu să funcționeze printre singurele întreprinderi în care s-a constatat o încălcare legată de concertare.

117 Comisia se apără în această privință afirmând că nu a inițiat urmărirea celorlalți producători din cauză că a considerat că aceștia manifestară o atitudine de imitatori în perioada în litigiu.

118 Un asemenea argument nu poate fi acceptat. Acest argument pare a fi în contradicție flagrantă cu raționamentul folosit de Comisie cu privire la tabelul 6 pentru identificarea participanților la concertare. În cazul în care, pentru aceasta, astfel cum a fost deja precizat la

punctul 58 anterior, simplul fapt de a fi anunțat un preț identic cu prețul altui producător pentru aceeași perioadă este suficient efectiv pentru a dovedi concertarea, este evident că procedura referitoare la încălcare în temeiul articolului 85 ar fi trebuit să îi includă și pe acești outsiders despre care Comisia, utilizând termenul de imitator, recunoaște că au anunțat un preț identic cu cel al producătorilor sancționați în temeiul articolului 1 alineatul (1) din partea dispozitivă.

119 Cu privire la al doilea element, experții constată că, având în vedere tabelul 2 anexat la decizie, cotele de piață au evoluat între 1975 și 1981. Această evoluție constituie o dovadă a existenței unei concurențe între producătorii și o dovadă a absenței cotelor.

120 Cu privire la absența diferenței de prețuri între diferitele state membre, experții consideră că nu se poate afirma, astfel cum a procedat Comisia la punctele 136-140 din decizie, că producătorii de pastă ar fi trebuit să exploateze diferențele manifestate de elasticitatea prețurilor în diferitele state membre. În opinia experților, pentru aceasta, întreprinderile ar fi trebuit să fie în măsură să segmenteze piața, ceea ce nu ar fi putut să facă decât dacă ar fi existat un cartel efectiv reunind pe toți furnizorii existenți și potențiali și capabil să impună respectarea piedicilor la revânzarea și la transferul între statele membre. În aceste condiții, uniformitatea prețurilor oferă, din contră, un argument în favoarea explicației bazate pe funcționarea normală a pieței.

iv) Criticile specifice ale experților împotriva explicației Comisiei

121 Experții formulează câteva critici specifice împotriva explicației Comisiei. Aceste critici au legătură cu efectul avut asupra prețurilor de cheltuielile de transport, de mărimea comenzilor și, în general, de diferențele de costuri, precum și cu caracterul secret al reducerilor.

122 În primul rând, la afirmația Comisiei că prețurile ar fi trebuit să difere în funcție de destinație, experții răspund că destinația pastei – porturile de la Oceanul Atlantic sau de la Marea Baltică – ar fi avut numai o mică influență asupra cheltuielilor de transport. Aceasta ar fi putut, cel mult, să determine o diferență de cost echivalentă cu 10 dolari pe tonă. Contrar afirmației Comisiei, această diferență ar fi prea mică pentru a avea efect asupra prețurilor practicate în fiecare din cele două zone.

123 În al doilea rând, experții explică de ce, în opinia lor, comenzile masive de paste nu au determinat mari reduceri de prețuri. Din diverse cauze, astfel de comenzi nu au permis înregistrarea unor economii de costuri semnificative. Mai întâi, pastele constituie în general produse standard prelevate din stocuri anonime; mai apoi, producătorii au obiceiul de a amplasa instalații de stocare în porturile de destinație mari; având în vedere că aceștia utilizează mai multe sortimente de pastă, producătorii de hârtie preferă, atunci când efectuează comenzi mari, ca pasta să le fie livrată în mai multe etape. În cele din urmă, singurele economii pe care le-ar permite realizarea comenzilor masive de pastă ar fi economiile de cheltuieli generale și de cheltuieli administrative.

124 În al treilea rând, experții consideră că, chiar dacă aceste economii ar fi reale, diferențele de costuri pe care le-ar fi determinat între producători nu ar fi avut efect asupra prețurilor, ci mai degrabă asupra profiturilor înregistrate de întreprindere.

125 În ultimul rând, dacă reducerile erau secrete, erau din diverse cauze independente de producătorii de pastă: mai întâi, în țări diverse precum Franța, reducerile nejustificate de economiile de costuri sunt ilegale; întrucât cel mai adesea sunt în legătură cu un tonaj anual,

acestea nu pot fi calculate decât la sfârșitul exercițiului financiar. În final, cumpărătorii sunt cei care solicită ca reducerile să rămână confidențiale, pentru a obține un avantaj față de concurenți prin aplicarea unor prețuri mai bune și pentru a-i împiedica pe cumpărătorii de hârtie să solicite o reducere a prețurilor la rândul lor.

3. Concluzii

126 Conform acestei analize, este necesar să se constate că în cazul de față explicarea comportamentului paralel prin concertare nu este singura explicație plauzibilă. În primul rând, sistemul anunțurilor prețurilor poate fi considerat ca reprezentând un răspuns rațional la faptul că piața pastei de celuloză constituie o piață pe termen lung și corespunzătoare necesităților cumpărătorilor și vânzătorilor de a reduce riscurile comerciale. În plus, analogia datelor anunțurilor prețurilor poate fi considerată o consecință directă a transparenței foarte mari a pieței, care nu poate fi considerată artificială. În ultimul rând, paralelismul prețurilor și evoluția acestora capătă o explicație corespunzătoare în tendințele de oligopol ale pieței, precum și în împrejurările excepționale ale anumitor perioade. În aceste condiții, comportamentul paralel constat de Comisie nu poate constitui o dovadă a concertării.

127 În lipsa unui set de dovezi solide, precise și coerente, se impune concluzia că, în cele din urmă, Comisia nu a dovedit concertarea privind prețurile anunțate. Prin urmare, articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată trebuie să fie anulat.

IV – Concertarea acțiunilor în cadrul KEA

128 Reclamantele americane, cu excepția Bowater, au solicitat anularea articolului 1 alineatul (3) din partea dispozitivă, unde se reproșează membrilor KEA că și-au concertat acțiunile privind prețurile anunțate și prețurile tranzacției practicate la vânzările în Comunitate, precum și că au făcut schimb de informații individualizate privind prețurile tranzacției, iar grupului KEA i se reproșează că recomandă prețurile aplicabile la aceste vânzări.

129 În Hotărârea din 27 septembrie 1988, citată anterior, această dispoziție a fost anulată în măsura în care privește grupul KEA.

A – Cu privire la concertarea privind prețurile anunțate și schimbul de informații privind prețurile tranzacției

130 În legătură cu concertarea privind prețurile anunțate și schimbul de informații privind prețurile tranzacției, este necesar în primul rând să se facă trimitere la articolul II A din „Policy Statement of Pulp Group” (declarația de principiu a grupului „pastă de celuloză”). În temeiul acestor dispoziții, membrii grupului se reunesc periodic pentru a stabili în unanimitate prețurile aplicabile la vânzările de pastă, denumite „prețuri recomandate de KEA” și se angajează să anunțe aceste prețuri clienților lor. În cazul în care, ulterior, membrii asociației se abat de la aceste prețuri – aceștia având libertatea de a proceda astfel –, ei sunt obligați să le anunțe în prealabil directorului grupului, care decide, dacă este necesar, să stabilească o nouă reuniune a grupului pentru a studia măsurile care trebuie adoptate.

131 Din moment ce producătorii se reunesc periodic pentru a stabili acele „prețuri recomandate de KEA”, este evident că producătorii membri ai acestei asociații și-au concertat acțiunile în cadrul asociației cu privire la prețurile anunțate ale pastei de celuloză. În mod asemănător, trebuie remarcat că, prin angajamentul de a notifica în prealabil orice preț care se abate de la cel pe care l-au stabilit de comun acord, producătorii au instituit un sistem de schimb de informații cu privire la comportamentul lor viitor capabil să restrângă concurența.

132 În fața acestor dovezi, reclamantele obiectează în mod inutil că, în realitate, „prețul recomandat de KEA” stabilit de grup nu a fost respectat întotdeauna de membrii grupului. Acest argument recunoaște implicit că, cel puțin în anumite perioade, reclamantele au anunțat prețurile recomandate de KEA și și-au concertat acțiunile cu privire la prețurile acestea.

B – Cu privire la concertarea privind prețurile tranzacției

133 La articolul 1 alineatul (3), Comisia reproșează reclamantelor membre ale KEA că și-au concertat acțiunile privind prețurile tranzacției în cadrul acestei asociații.

134 Cu toate că această dispoziție nu face nicio precizare în această privință, este necesar să se considere că această încălcare a fost comisă în 1975 și 1976. La punctele 120 și 121 din decizie, se precizează că prețurile recomandate de KEA au fost respectate „cel puțin în 1975 și în 1976”, în timp ce „în 1977 și în 1978, s-a putut observa o diferență între prețul recomandat și prețul facturat”. Reclamantelor care au dedus din aceste alegații că, în opinia Comisiei, prețurile recomandate de KEA nu au fost respectate în anii 1979, 1980 și 1981, Comisia le-a răspuns că „dacă a trebuit să se limiteze cu constatarea la anii 1975 și 1976” a fost „din cauză că nu dispunea de informațiile necesare privind prețurile recomandate de KEA pentru anii 1979, 1980 și 1981”. Din aceste alegații reiese în mod clar că durata încălcării trebuie să fie limitată la anii 1975 și 1976.

135 Pentru a se pronunța cu privire la această încălcare, trebuie reamintit că, în conformitate cu jurisprudența Curții (a se vedea Hotărârea Hoffmann-La Roche, citată anterior), dreptul la apărare impune ca întreprinderile să fi avut posibilitatea de a prezenta, înainte să adopte Comisia o decizie, propriul punct de vedere privind obiecțiile reținute împotriva lor, precum și privind documentele pe care se bazează obiecțiile respective.

136 Prin Ordonanțele din 25 noiembrie 1988 și 16 martie 1989, Curtea a însărcinat doi experți să verifice mai ales dacă documentele colectate de Comisie cu ocazia verificărilor, așadar anterior comunicării obiecțiilor, justifică acea concluzie a Comisiei, conform căreia producătorii practicaseră prețuri identice celor pe care le anunțaseră.

137 Din raportul de expertiză care a fost trimis Curții la 10 aprilie 1990 reiese că, la data comunicării obiecțiilor, Comisia nu deținea suficiente facturi pentru a dovedi încălcarea care consta, pentru membrele KEA, în concertarea privind prețurile tranzacției. Anexa 15-1 din raportul respectiv arată că, în ceea ce privește trei membri ai asociației – Chesapeake Corporation, Mead Corporation și Scott Paper – Comisia nu deținea nicio factură, în timp ce, în ceea ce privește Crown Zellerbach și IPS, Comisia deținea numai trei și, respectiv, patru facturi. Trebuie adăugat că, în acest ultim caz, documentele respective se refereau la anii 1977-1978, perioadă care nu a făcut obiectul încălcării.

138 Rezultă că, pentru a dovedi încălcarea referitoare la prețurile tranzacției, Comisia a trebuit să se bazeze, în esență, pe documente colectate ulterior comunicării obiecțiilor. Întrucât membrele KEA nu au avut posibilitatea de a-și face cunoscut punctul de vedere cu privire la documentele respective, trebuie să se anuleze, pe motivul încălcării dreptului la apărare, articolul 1 alineatul (3) din decizia atacată, în măsura în care se referă la această încălcare.

C – Efectul asupra comerțului dintre statele membre

139 În temeiul articolului 85 din tratat, comportamentele care constituie o atingere adusă concurenței pot fi sancționate de Comisie numai dacă acestea pot, de asemenea, să aducă atingere comerțului dintre statele membre.

140 La punctul 136 și următoarele din decizie, Comisia consideră că aceasta este situația în prezenta cauză. Nivelul uniform al prețurilor determinat de practicile în litigiu a împiedicat comerțul care altminteri ar fi fost desfășurat între statele membre din cauza diferențelor în materie de cerere, rată de schimb și cheltuieli de transport. Astfel de schimburi comerciale ar fi fost efectuate prin intervenția unor intermediari independenți și a unor producători de hârtie, care ar fi revândut excedentele de pastă pe piața mai activă a unui alt stat membru.

141 Reclamantele membre ale KEA contestă această afirmație din trei motive fundamentale. Primul este că activitățile lor se limitează la exporturile către Comunitate și nu privesc comerțul dintre statele membre. Al doilea este că schimburile comerciale dintre statele membre sunt nesemnificative: cele câteva fabrici de pastă de celuloză stabilite în Comunitate utilizează aproape în totalitate propria producție de pastă pentru a produce propria hârtie. În plus, având în vedere costul stocării, producătorii de hârtie cumpără în general pastă numai pentru autoconsum. Al treilea motiv este că reclamantele consideră că dețin o cotă de piață prea mică pentru a avea un impact vizibil asupra comerțului dintre statele membre.

142 În ceea ce privește primele două argumente, obiecția este că, în conformitate cu jurisprudența constantă a Curții (a se vedea Hotărârea din 30 ianuarie 1985, BNIC, 123/83, Rec., p. 391), orice acord care are ca obiect sau ca efect restrângerea concurenței prin stabilirea prețurilor un produs semifinit poate aduce atingere comerțului dintre statele membre, chiar dacă produsul semifinit în sine nu face obiectul unor schimburi comerciale între statele membre, în cazul în care un asemenea produs constituie materia primă a unui alt produs comercializat în altă parte a Comunității. În cazul de față, trebuie remarcat că pasta de celuloză reprezintă între 50 și 75 % din costul hârtiei și că, în aceste condiții, nu există nici o îndoială asupra faptului că respectiva concertare care a existat cu privire la prețurile pastei de celuloză a avut efecte asupra comerțului cu hârtie dintre statele membre.

143 În mod similar, al treilea argument invocat de membrele KEA, referitor la dimensiunea redusă a cotei de piață pe care o dețineau, trebuie să fie respins. În acest sens, trebuie reamintit faptul că, astfel cum a afirmat Curtea în diverse hotărâri (a se vedea, de exemplu, Hotărârea din 7 iunie 1983, Musique Diffusion française, 100/80-103/80, Rec., p. 1825), pentru a putea aduce atingere comerțului dintre statele membre, un acord trebuie, pe baza unui ansamblu de elemente obiective de drept și de fapt, să permită să se prevadă cu un grad de probabilitate suficient că poate avea o influență directă sau indirectă, actuală sau potențială asupra fluxurilor comerciale dintre statele membre într-un sens care ar putea dăuna obiectivelor unei piețe unice între state.

144 În cazul de față, din tabelul 2 anexat la decizie rezultă că exporturile producătorilor americani au variat între 14,10 și 17,67 % din consumul total de pastă de celuloză din Comunitate în perioada în litigiu. Întrucât acele cote de piață nu sunt deloc neglijabile, trebuie să se admită că acea concertare privind prețurile anunțate și schimburile de informații care au avut loc în cadrul KEA puteau să influențeze comerțul dintre statele membre.

D – Cu privire la aplicarea principiului nediscriminării

145 Reclamantele membre ale KEA argumentează împotriva articolului 1 alineatul (3) din decizie că sunt victimele unei discriminări în raport cu Finncell. La punctul 135 din decizie, Comisia declară că se va pronunța într-o altă decizie cu privire la compatibilitatea acestei

asociații cu articolul 85 din tratat. Însă Finncell avea în Comunitate mai mulți clienți decât KEA, iar regulile asociației, care prevedeau obligația de a comercializa pasta prin intermediarul acesteia, erau mai restrictive.

146 Un asemenea argument este irelevant pentru aprecierea prezentei încălcări. Faptul că un operator care se afla într-o situație asemănătoare cu cea a reclamantului nu a făcut obiectul constatării unei încălcări din partea Comisiei nu poate în niciun caz să permită anularea încălcării stabilite împotriva reclamantului respectiv, în condițiile în care aceasta a fost stabilită în mod corect.

147 Având în vedere considerentele precedente, trebuie să se anuleze, pe motivul încălcării dreptului la apărare, articolul 1 alineatul (3) din decizia atacată, în măsura în care afirmă existența unei concertări între membrele KEA cu privire la prețurile tranzacției.

V – Concertarea acțiunilor în cadrul Fides

148 Articolul 1 alineatul (4) acuză St Anne și Finncell, precum și alți producători suedezi, norvegieni, spanioli și portughezi, că au făcut schimb, în cadrul Fides, de informații individualizate privind prețurile aplicabile la vânzările de pastă de foioase în perioada 1973-1977.

149 Conform deciziei, producătorii finlandezi, împreună cu producătorii suedezi, sunt cei care au avut inițiativa de a convoca aceste reuniuni și care au solicitat instituirea unei anumite discipline în temeiul căreia producătorii stabilesc un preț de vânzare și se obligă reciproc să justifice diferențele dintre propriile prețuri și prețurile stabilite de comun acord. Producătorul canadian St Anne, la rândul său, s-a limitat să participe la schimbul de informații privind prețurile de vânzare fără a se supune unei anumite discipline.

150 Pentru a stabili această încălcare, Comisia s-a bazat pe telexurile și documentele menționate la punctele 44-60 din decizie. Este vorba despre procesele-verbale ale unor reuniuni și despre scrisori în care producătorii informau filialele sau agenții de vânzare proprii cu privire la rezultatele reuniunilor respective, sau despre note interne ale unor producători cu privire la reuniunile respective.

151 Producătorul canadian St Anne și asociația finlandeză Finncell au solicitat anularea acestei părți din decizie.

A – Cu privire la participarea societății St Anne la reuniunile societății Fides

152 În ceea ce o privește, St Anne susține că încălcarea constând în participarea la reuniunile societății Fides nu a fost inclusă în comunicarea obiecțiilor.

153 În acest sens, trebuie subliniat, în primul rând, faptul că, de fiecare dată când comunicarea obiecțiilor menționează reuniunile societății Fides, se face aluzie numai la producătorii scandinavi și europeni. Situația este identică în ceea ce privește în special punctele 61 și 80 din partea intitulată „Aplicabilitatea articolului 85 alineatul (1) din Tratatul CEE”. Singura excepție o constituie punctul 32 din comunicare, care menționează un telex din 28 martie 1977, prin care producătorul spaniol ENCE informa agentul Becelco despre prețurile pe care intenționau să le practice producătorii scandinavi, pe de o parte, și producătorii St Anne, Portucel și Celbi, pe de altă parte. Acest document nu poate, cu toate acestea, să fie luat în considerare. Dat fiind că documentul este inclus în partea în fapt din comunicarea obiecțiilor și nu a fost formulată nicio concluzie în partea în drept, acesta nu poate fi folosit pentru a

determina comportamentele reproșate reclamantelor. În continuare, trebuie menționat că anexa VII din această comunicare, care, conform titlului, enumeră „principalii membri ai secției pastă de celuloză de foioase din Fides”, nu menționează deloc producătorul St Anne.

154 În aceste condiții, trebuie precizat că, în etapa comunicării obiecțiilor, reclamanta St Anne se afla în imposibilitatea de a cunoaște obiecția privind participarea la reuniunile societății Fides și, prin urmare, de a se apăra în această privință. Întrucât în acest mod au fost încălcate normele prevăzute la articolul 2 alineatul (1) și la articolul 4 din Regulamentul nr. 99, trebuie să se anuleze articolul 1 alineatul (4) din decizie în măsura în care se referă la producătorul St Anne.

B – Cu privire la participarea asociației Finncell la reuniunile societății Fides

155 Cu privire la participarea sa la reuniunile societății Fides, Finncell afirmă mai întâi că informațiile și documentele menționate la punctele 57-60 din decizie au fost colectate ulterior comunicării obiecțiilor și că nu i s-a acordat posibilitatea de a-și prezenta opiniile privind aceste documente anterior deciziei.

156 Astfel cum reiese din decizie, informațiile în litigiu provin din răspunsurile care au fost prezentate de alte întreprinderi în comunicarea obiecțiilor. Întrucât reclamanta nu a putut prezenta propriile observații cu privire la documentele respective anterior adoptării deciziei, acestea trebuie să fie eliminate din dezbateri pentru a evita încălcarea dreptului la apărare.

157 Finncell formulează diverse critici privind celelalte afirmații menționate la punctele 44-56 din decizie. În primul rând, acestea servesc la crearea unei concertări între Finncell și producătorii canadieni, suedezi, norvegieni, spanioli și portughezi, în timp ce, în comunicarea obiecțiilor, i se reproșă numai că a făcut schimb de informații cu GEC, grup de interese economice francez. În al doilea rând, unele dintre aceste documente se refereau numai la producătorii scandinavi, care nu îi includeau și pe finlandezi. În al treilea rând, discuțiile menționate în unele dintre aceste documente nu avuseseră ca obiect prețul pastei de celuloză, ci se refereau la alte chestiuni, ca de exemplu situația pieței sau utilizarea capacităților de producție. În al patrulea rând, Finncell subliniază că și-a stabilit prețurile anterior reuniunilor respective, astfel că nu au avut niciun efect asupra propriilor prețuri.

158 Acest argument nu poate fi acceptat.

159 În primul rând, concertarea pe care o stabilesc acestea nu diferă în privința participanților la aceasta de concertarea care rezultă din comunicarea obiecțiilor. În acest sens, trebuie subliniat că, deși la punctul 80 din partea în drept a comunicării obiecțiilor și intitulată „Schimburi de informații în cadrul societății Fides”, este vorba numai despre o concertare între GEC și Finncell. Cu toate acestea, punctul 61 din documentul citat, tot din partea în drept a comunicării obiecțiilor, menționează de asemenea o cooperare în materie de prețuri în cadrul societății Fides sub titlul „Cooperare între producătorii scandinavi și ceilalți producători europeni” și face trimitere la punctul 30 din documentul respectiv. În această privință, se precizează că Fides includea o „secție «pastă de celuloză de foioase» în care principalii producători scandinavi și alte întreprinderi europene făceau schimb de informații privind piața” și face trimitere la lista participanților din anexa 7.

160 În al doilea rând, se știe că termenul „scandinav” care apare în documentele menționate la punctele 48, 49, 51, 52 și 53 din decizie desemnează atât producătorii finlandezi, cât și producătorii suedezi. Chiar dacă nu ar fi aceasta situația, trebuie subliniat, pe de altă parte, că documentele menționate la punctele 45 și 54 îi vizează în special pe producătorii finlandezi, în

timp ce punctul 53 se referă la o călătorie a directorului GEC la Helsinki pentru „a studia posibilitatea de a pune în practică o creștere a prețurilor începând din al doilea semestru al anului 1977”. Contrar celor afirmate de Finncell, acest demers nu poate fi considerat unilateral. Documentele menționate la punctele 51, 53 și 54 demonstrează că demersul era merit să justifice comportamentul GEC în materie de prețuri în raport cu criticile care îi fuseseră adresate mai ales de producătorii scandinavi.

161 Pentru a răspunde la al treilea argument, trebuie remarcat că majoritatea documentelor discutate fac în mod clar trimitere la discuții privind prețurile. Situația este identică și pentru documentele menționate la punctele 48, 49, 51, 52 și 53.

162 În ultimul rând, argumentul conform căruia prețurile practicate de Finncell au fost fixate anterior reuniunilor Fides este irelevant, din moment ce comportamentele pe care Comisia le denunță la articolul 1 alineatul (4) din partea dispozitivă constau nu numai în faptul că producătorii au participat la reuniuni în cursul cărora se stabileau prețurile respective, ci și în faptul că un producător a impus propriilor concurenți prețurile pe care le fixase anterior.

163 Din considerentele precedente, rezultă că, analizate în ansamblu, documentele menționate la punctele 44-56 din decizie scot în evidență participarea grupului Finncell la reuniunile societății Fides.

C – Efectul asupra comerțului dintre statele membre

164 Reclamantele finlandeze consideră că, în general, încălcările invocate de Comisie nu puteau aduce atingere comerțului cu pastă de celuloză dintre statele membre.

165 În acest sens, acestea susțin că decizia privește exclusiv fluxurile comerciale dintre țările terțe și statele membre și că nu pot fi trase concluzii cu privire la comerțul intracomunitar. În plus comerțul cu pastă dintre statele membre este practic inexistent. În ultimul rând, având în vedere modul de fabricație a pastei de celuloză și relațiile de cooperare care îi legau de furnizorul lor, producătorii de hârtie nu ar fi avut niciun interes pentru dezvoltarea unor importuri paralele.

166 La aceste argumente, care sunt similare celor care au fost formulate de reclamantele membre ale KEA, este necesar să se dea un răspuns identic celui de la punctul 143. În consecință, acestea trebuie să fie respinse.

167 Având în vedere considerentele precedente, se anulează articolul 1 alineatul (4), pe motivul încălcării dreptului la apărare, în măsura în care se referă la producătorul St Anne.

VI – Clauzele de interzicere a exportului și a revânzării

168 Reclamantele canadiene St Anne, Westar, MacMillan și Canfor solicită anularea articolului 1 alineatul (5) din decizie, în care Comisia le reproșează lor, precum și altor producători americani, suedezi și norvegieni, că au inclus în contractele privind vânzarea de pastă de celuloză unele clauze care interziceau cumpărătorilor exportul și revânzarea pastei.

169 Fără a contesta existența acestor clauze, reclamantele folosesc trei tipuri de argumente.

170 În primul rând, aceste clauze au fost copiate din greșală din contractele anterioare și din neglijență au rămas în contractele actuale.

171 În al doilea rând, acestea nu au produs niciun efect asupra cocontractanților: cumpărătorii nu s-au considerat niciodată legați de obligațiile create de contracte; în ceea ce îi privește pe vânzătorii, aceștia nu au solicitat niciodată aplicarea clauzelor. De altfel, aceste clauze au fost în general eliminate din contracte de la data primirii comunicării obiecțiilor.

172 În ultimul rând, clauzele în litigiu nu au avut ca efect vreo atingere adusă comerțului dintre statele membre. Având în vedere relațiile de cooperare care îi legau de producătorii de pastă de celuloză, producătorii de hârtie ezitau să se adreseze unor concurenți stabiliți în alte state membre. Astfel era situația, cu atât mai mult cu cât prețurile erau uniforme în întreaga Comunitate și asemenea tranzacții, în cazul în care au fost efectuate, implicau cheltuieli de transport, de încărcare și de descărcare suplimentare. În acest sens, unii producători subliniază faptul că puține contracte prevedeau asemenea clauze; cu privire la producătorul St Anne, se atrage atenția că volumul anual al vânzărilor acestuia de pastă în Comunitate în perioada în litigiu nu reprezenta decât 3 % din consumul total din Comunitate.

173 O asemenea argumentație nu poate să anuleze încălcarea constatată de Comisie.

174 În primul rând, trebuie să se sublinieze că articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 autorizează Comisia să aplice amenzi întreprinderilor în cazul în care, „în mod deliberat sau din neglijență”, acestea au comis încălcări ale dispozițiilor articolului 85 alineatul (1) din tratat. În consecință, argumentul că acele clauze au fost introduse din neglijență în contracte nu poate fi acceptat.

175 În al doilea rând, trebuie reamintit că, în conformitate cu jurisprudența constantă (a se vedea, de exemplu, Hotărârea din 21 februarie 1984, Hasselblad, 86/82, Rec., p. 883; Hotărârea din 11 ianuarie 1990, Sandoz prodotti Farmaceutici/Comisia, C-277/87, Rec., p. I-45), faptul că o clauză care are ca obiect restrângerea concurenței nu a fost pusă în aplicare de cocontractanți, nu este suficient pentru a face excepție de la interdicția prevăzută la articolul 85 alineatul (1) din tratat.

176 În ultimul rând, pentru a răspunde la al treilea argument formulat de reclamante, trebuie să se constate că, prin natura sa, o clauză care are ca obiect să interzică unui cumpărător să revândă sau să exporte marfa achiziționată poate să segmenteze piețele și, prin urmare, să aducă atingere comerțului dintre statele membre, condiție care – trebuie reamintit (a se vedea Hotărârea din 13 iulie 1966, Consten și Grundig/Comisia, 56/64 și 58/64, Rec., p. 429) – este menită exclusiv să indice acordurile care intră sub incidența dreptului comunitar.

177 În consecință, trebuie constatat că reclamantele St Anne, Westar, MacMillan și Canfor au încălcat articolul 85 alineatul (1) din tratat prin introducerea unor clauze de interdicție a exportului și a revânzării în propriile contracte sau în condițiile generale de vânzare.

VII – Angajamentul

178 Reclamantele americane – inclusiv Bowater, dar cu excepția IPS – și reclamantele canadiene Westar, Welwood, MacMillan, Canfor și British Columbia au solicitat anularea totalității sau unei părți a angajamentului anexat la decizie.

179 Prin asumarea acestui angajament, reclamantele citate – cu excepția IPS – s-au obligat să anunțe și să factureze cel puțin 50 % din vânzările lor cu destinație în Comunitate în moneda cumpărătorului, să mențină prețurile în vigoare „până la noi ordine”, să se limiteze la a comunica prețurile lor numai destinatarilor indicați în acest document, să înceteze acțiunile concertate și schimburile de informații care aveau loc în cadrul KEA și Fides și să nu mai

aplice clienților lor interdicția de a exporta și revinde. Semnarea acestui angajament a justificat o reducere substanțială a amenzii.

180 Comisia solicită Curții să declare inadmisibilă această acțiune. Angajamentul constituie, de fapt, un act unilateral creat de reclamantele citate anterior – cu excepția Bowater, care nu l-a semnat – și nu poate, prin urmare, să facă obiectul unei acțiuni în anulare în temeiul articolului 173 din tratat.

181 Acest punct de vedere nu poate fi acceptat. Obligațiile create prin angajament pentru reclamante trebuie să fie comparabile cu ordinele de încetare a încălcărilor prevăzute la articolul 3 din Regulamentul nr. 17. Din Hotărârea din 6 martie 1974, Istituto Chemioterapico Italiano și Commercial Solvents/Comisia (6/73 și 7/73, Rec., p. 223) rezultă că această dispoziție împuternicește Comisia să ia toate măsurile care se dovedesc necesare pentru încetarea încălcării constatate și că acestea pot consta atât în măsuri pozitive, cât și în măsuri negative. Asumându-și acest angajament, reclamantele s-au limitat, din motive proprii, la a aproba o decizie pe care Comisia avea competența de a o adopta unilateral.

182 Dispozițiile angajamentului trebuie organizate în două categorii diferite: pe de o parte, normele care, precum angajamentele de încetare a acțiunilor concertate și a schimburilor de informații care aveau loc în cadrul KEA și Fides sau angajamentul de eliminare a clauzelor de interdicere a exportului sau a revânzării, obligă reclamantele să înceteze comportamentele ilicite denunțate la articolul 1 alineatele (3), (4) și (5) din decizie și, pe de altă parte, normele care urmăresc să desființeze sistemul anunțurilor prețurilor și să facă piața mai puțin transparentă. Tot în a doua grupă trebuie inclusă obligația de a anunța prețurile pastei în vigoare până la noi ordine, obligația de a anunța și de a factura prețurile, pentru 50 % din vânzări, în moneda cumpărătorului, precum și delimitarea numărului de operatori cărora le pot fi comunicate prețurile de acum înainte.

183 Motivele pentru anularea normelor din a doua grupă decurg în mod logic din considerentele precedente. Întrucât nu s-a stabilit nici că sistemul anunțurilor prețurilor nu corespundea necesităților pieței, nici că transparența determinată de sistem trebuia să fie considerată artificială, dispozițiile de modificare a acestui sistem apar ca fiind lipsite de obiect.

184 Cu privire la normele care prevăd obligația reclamantelor de a înceta anumite comportamente constatate în cadrul KEA, de a se abține de la schimburile de informații în cadrul Fides sau de la includerea unor clauze de interdicere a exportului și a revânzării în contractele sau condițiile generale de vânzare, trebuie să se constate că acestea se limitează la prezentarea unor consecințe viitoare care trebuie să fie deduse de destinatarii menționați la articolul 1 alineatele (3), (4) și (5) din decizie. În măsura în care normele se referă la constatări ale încălcărilor care nu au fost invalidate de Curte, ordinele menționate se aplică în continuare.

185 În consecință, este necesar să se anuleze dispozițiile angajamentului în măsura în care acestea impun alte obligații decât cele care rezultă din constatările încălcărilor stabilite de Comisie care nu au fost invalidate de Curte.

VIII – Amenzile

186 Din considerentele precedente, rezultă că numai încălcările sau o parte din încălcările prevăzute la articolul 1 alineatele (3), (4) și (5) din partea dispozitivă trebuie să fie acceptate. Se reamintește că aceste încălcări constau, în primul rând, în privința membrilor KEA, în

concertarea acțiunilor privind prețurile anunțate și efectuarea unor schimburi de informații individualizate privind prețurile în cadrul asociației, în al doilea rând, în privința Finncell, în efectuarea unor schimburi de informații individualizate privind prețurile cu alți producători în cadrul Fides și, în al treilea rând, în privința reclamantelor canadiene St Anne, Westar, MacMillan și Canfor, în includerea unor clauze de interzicere a exportului și a revânzării în contractele sau condițiile generale de vânzare.

A – Încălcările referitoare la KEA

187 Din punctul 146 din decizie rezultă că nicio amendă nu a fost aplicată producătorilor americani pentru participarea lor la activitățile KEA. Din moment ce această acțiune era prima care contesta Webb Pomerene Act, pârâta a recunoscut, într-adevăr, că producătorii respectivi nu știau că au un comportament contrar Tratatului CEE.

B – Încălcarea referitoare la Fides

188 În temeiul articolului 3 din decizie, reclamanta Finncell a fost condamnată la plata unei amenzi de 100 000 ECU pentru efectuarea unor schimburi de informații cu alți producători privind prețurile în cadrul Fides.

189 În acest sens, trebuie reamintit că Finncell a jucat un rol predominant în cadrul asociației și că încălcarea a durat din 1973 până în 1977. Având în vedere gravitatea și durata încălcării, este necesar să se mențină amenda aplicată de Comisie.

C – Încălcarea referitoare la clauzele de interzicere a exportului și a revânzării

190 În temeiul articolului 3 din decizie, reclamantele Canfor, MacMillan, St Anne și Westar au fost sancționate cu amenzi de 125 000, 150 000, 200 000 și, respectiv, 150 000 ECU.

191 Amenzile au fost aplicate pentru clauzele de interzicere a exportului și a revânzării, în privința Canfor, MacMillan și Westar, pentru încălcările constând în participarea la concertarea generală privind prețurile anunțate și prețurile tranzacției, iar în privința St Anne, pentru încălcările constând în participarea la concertarea generală privind prețurile anunțate și la reuniunile societății Fides.

192 Având în vedere că, împotriva acestor reclamante, a fost acceptată numai încălcarea referitoare la clauzele de interzicere a exportului și a revânzării, trebuie să se revizuiască valoarea amenzilor.

193 Clauzele de interzicere a exportului și a revânzării cu siguranță pun direct în pericol libertatea comerțului intracomunitar și, prin urmare, constituie încălcări grave ale tratatului.

194 Cu toate acestea, trebuie remarcat că părțile implicate au încetat rapid încălcarea respectivă. Astfel, singurul contract încheiat de Westar care prevedea clauza în litigiu a încetat să își producă efectele de la 31 decembrie 1978, adică cu mult timp înainte de comunicarea obiecțiilor din data de 4 septembrie 1981. De asemenea, reclamantele Canfor și St Anne au eliminat clauzele în litigiu din contractele sau condițiile generale de vânzare de la data primirii comunicării obiecțiilor. Cu privire la reclamanta MacMillan, aceasta afirmă, fără să fie contrazisă de Comisie, că a eliminat clauza din toate contractele la sfârșitul anului 1981.

195 Pe de altă parte, trebuie remarcat că, în apărarea lor, toate reclamantele declară, fără a fi contrazise de Comisie, că includerea clauzei în litigiu în contractele sau condițiile generale de vânzare constituia pur și simplu rezultatul neglijenței lor.

196 În ultimul rând, este necesar să se constate, referitor la această sancțiune, că reclamantele Canfor și Westar se consideră victime ale unei discriminări în raport cu producătorul ITT Rayonier. Acest producător, deși a inclus ca și ceilalți clauzele de interzicere a exportului și a revânzării în condițiile generale de vânzare, nu a primit nicio sancțiune din partea Comisiei. Discriminarea este cu atât mai flagrantă în raport cu producătorul Westar, în privința căruia Comisia a constatat că un singur contract prevede clauza în litigiu.

197 Acest argument nu poate fi acceptat. În cazul în care o întreprindere a încălcat, prin acțiunile sale, 85 alineatul (1) din tratat, aceasta nu poate face excepție de la nicio sancțiune pe motiv că unui alt operator economic nu i s-a aplicat amendă, atunci când Curtea nu a fost sesizată cu privire la situația acestuia din urmă.

198 Având în vedere considerentele precedente, trebuie să se stabilească amenda părților implicate la 20 000 ECU pentru fiecare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

199 Prin ordonanța din 20 martie 1990, acțiunea introdusă de Mead Corporation, membră a KEA, a fost scoasă de pe rolul Curții, cheltuielile de judecată fiind rezervate.

200 În conformitate cu articolul 69 alineatul (5) primul paragraf din Regulamentul de procedură, partea care renunță la judecată este obligată la plata cheltuielilor de judecată, în cazul în care s-a solicitat acest lucru de partea care a câștigat. Întrucât Comisia a solicitat ca Mead Corporation să suporte propriile cheltuieli de judecată, este necesară o hotărâre în acest sens.

201 Pentru restul, trebuie reamintit că în conformitate cu articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată și că, în cazul în care mai multe părți cad în pretenții, Curtea decide asupra repartizării cheltuielilor de judecată.

202 În cauza de față, este necesar, în scopul acestei repartizări, să se facă distincție între cheltuielile determinate de cele două expertize și celelalte cheltuieli.

203 Cheltuielile determinate de expertize trebuie să fie plătite de Comisie. Aceste expertize se referă la încălcările constatate de Comisie la articolul 1 alineatele (1) și (2) din decizie, care au fost anulate de Curte.

204 Cu privire la celelalte cheltuieli, acestea trebuie să fie plătite în proporție de două treimi de Comisie, o noime de reclamantele membre ale KEA, o noime de Finncell și încă o noime de reclamantele canadiene St Anne, Westar, MacMillan și Canfor.

205 Această repartizare ține cont de faptul că Comisia a căzut în pretenții cu privire la încălcarea referitoare la concertarea generală privind prețurile anunțate, încălcarea referitoare la concertarea generală privind prețurile tranzacției, încălcarea referitoare la concertarea privind prețurile tranzacției în cadrul KEA și încălcarea referitoare la concertarea privind schimburile de informații în cadrul Fides în măsura în care se referă la St Anne, în timp ce reclamantele membre ale KEA au căzut în pretenții cu privire la încălcările constând în

concertarea acțiunilor privind prețurile anunțate și efectuarea unor schimburi de informații în cadrul asociației, Finncell a căzut în pretenții cu privire la efectuarea unor schimburi de informații individualizate privind prețurile în cadrul Fides, iar reclamantele canadiene citate anterior au căzut în pretenții cu privire la încălcarea referitoare la clauzele de interzicere a exportului și a revânzării.

206 În conformitate cu articolul 69 alineatul (4) din Regulamentul de procedură, Guvernul Regatului Unit, care a intervenit în sprijinul Comisiei în mai multe cauze, suportă propriile cheltuieli de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA (Camera a cincea)

hotărăște:

- 1) Anulează articolul 1 alineatul (1) din Decizia 85/202/CEE a Comisiei din 19 decembrie 1984 privind o procedură în temeiul articolului 85 din Tratatul CEE.**
- 2) Anulează articolul 1 alineatul (2) din decizia menționată anterior.**
- 3) Anulează articolul 1 alineatul (3) din decizia menționată anterior, în măsura în care stabilește existența unei concertări cu privire la prețurile tranzacției.**
- 4) Anulează articolul 1 alineatul (4) din decizia menționată anterior, în măsura în care se referă la producătorul St Anne.**
- 5) Respinge ca fiind neîntemeiate acțiunile introduse împotriva articolului 1 alineatul (5) din decizia menționată anterior.**
- 6) Anulează dispozițiile angajamentului anexat la decizie, în măsura în care acestea impun alte obligații decât cele care rezultă din constatările încălcărilor stabilite de Comisie care nu au fost invalidate de Curte.**
- 7) Anulează amenzile aplicate reclamantelor, cu excepția celei aplicate asociației Finncell și a celor aplicate societăților Canfor, MacMillan, St Anne și Westar, care sunt reduse la 20 000 ECU.**
- 8) Mead Corporation suportă propriile cheltuieli de judecată.**
- 9) Comisia suportă cheltuielile determinate de cele două expertize solicitate de Curte .**
- 10 Celelalte cheltuieli sunt suportate în proporție de două treimi de Comisie, o noime de reclamantele membre ale KEA, o noime de Finncell și încă o noime de reclamantele canadiene St Anne, Westar, MacMillan și Canfor.**
- 11) Guvernul Regatului Unit, intervenient, suportă propriile cheltuieli de judecată.**

Rodríguez Iglesias

Zuleeg

Joliet

Moitinho de Almeida

Grévisse

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 31 martie 1993.

Grefier
J.-G. Giraud

Președintele Camerei a cincea
G. C. Rodríguez Iglesias